«Гөлназ» 49 нчы балаларның танып-белү-сөйләм үсешен өстенлекле
гамәлгә ашыручы гомумүстерешле балалар бакчасы»
муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе

Килешенде:

Өлкән тәрбияче
________ Хөснетдинова Д.Р.
«31» ____08____ 2022 ел

Раслыйм:
«Гөлназ» 49 нчы балалар бакчасы»
МБМББ җитәкчесе :
________ Габидуллина Э.С.
«31» ____08____ 2022 ел

10 нчы икенче кечкенәләр (3-4 яшь) төркеменең 2022-2023 нче уку елына эш программасы

Төзеде:
Валеева Гөлфия Рахимовна,
Хузина Ләйсән Даниловна

Яр Чаллы
2022 ел

Эчтәлек

1. Максатлар бүлеге...3
1.1. «Гөлназ» 49 нчы балалар бакчасы турында гомуми белешмә.......................................4
1.2. Төркем турында белешмә...4
1.3. Программаның максатлары һәм бурычлары 4
1.4. Программага хас үзенчәлекләр 5
1.5. Икенче кечкенәләр төркеме эшчәнлегенең юнәлеше...8

2. Эчтәлек бүлеге..8
2.1. Тәрбия һәм өйрәтү бурычлары 8
2.2. 2 яшьтән алып мәктәп яшенә кадәрге балаларның үсеш юнәлешләренә туры килгән белем бирү эшчәнлеге..8
2.3. Психологик-педагогик эш эчтәлеге
2.3.1. «Социаль-коммуникатив үсеш» белем бирү өлкәсе..9
2.3.2. «Танып-белү үсеше» белем бирү өлкәсе ……………………………...……..19
2.3.3. «Сөйләм үсеше» белем бирү өлкәсе…………………………………………25
2.3.4. «Сәнгати-эстетик үсеш» белем бирү өлкәсе……………………………….....30
2.3.5. «Физик үсеш» белем бирү өлкәсе………………………………………………40
2.4. Ата-аналар белән эш..44

3.Оештыру бүлеге...47
3.1. Көндәлек режим..47
3.2. Методик программа белән тәэмин ителеш 48
3.3. Предметлы тирәлек мохите оештыру үзенчәлекләре...48
3.4. Материаль-техник тәэмин ителеш...53

Кушымта
Кушымта 1. Балаларның яшь үзенчәлекләре 54
Кушымта 2. Белем бирү эшчәнлегенең тематикасы...55
Кушымта 3. Белем бирү эшчәнлеге челтәре 60
Кушымта 4. Сәламәтләндерү чаралары 61
Кушымта 5. Милли–җирле компонент (ЭРС, УМК) 64

1. Максатлар бүлеге

Бу программа ФДББСна нигезләнеп эшләнгән Н.Е.Веракса, Т.С.Комарова, М.А.Васильева редакциясендәге «Туганнан алып мәктәпкәчә» төп белем бирү программасына һәм балалар бакчасының төп гомуми белем бирү программасына таянып төзелде.

Эш программасы түбәндәге норматив документларга таянып төзелде:

1. Федеральный закон от 29.12.2012 №273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации» с изменениями и дополнениями от 14.07.2022 №298, №299, №300
2. Федеральный закон от 03.08.2018 №317-ФЗ «О внесении изменений в статьи 11 и 14 Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации»;
3. Комментарии к ФГОС дошкольного образования Минобрнауки России, Департамента общего образования от 28.02.2014 г. №08-249;
4. Профессиональным стандартом "Педагог (педагогическая деятельность в сфере дошкольного, начального, основного и среднего общего образования) (воспитатель, учитель)", утвержденного приказом Минтруда и Соцзащиты РФ № 544н от 18 октября 2013 г. (с изм. на 5.08.2016г);
5. СанПиН 2.4.3648-20 от 28 сентября 2020 г «Санитарно-эпидемиологические требования к организациям воспитания и обучения, отдыха и оздоровления детей и молодёжи»;
6. СанПиН 2.3/2.4.3590-20 "Санитарно-эпидемиологические требования к организации общественного питания населения" от 27 октября 2020 г. № 32;
7. СанПиН 1.2.3685-21 «Гигиенические нормативы и требования к обеспечению безопасности и (или) безвредности для человека факторов среды обитания» от 28.01.2021 № 2;
8. Санитарно-эпидемиологические правила СП 3.1/2.4.3598-20 «Санитарно-эпидемиологические требования к устройству, содержанию и организации работы образовательных организаций и других объектов социальной инфраструктуры для детей и молодежи в условиях распространения новой короновирусной инфекции (COVID-19)», утвержденный постановлением Главного государственного санитарного врача Российской Федерации от 30 июня 2020 года №16.
9. Приказ Министерства просвещения РФ от 31.08.2020г. № 373 «Об утверждении Порядка организации и осуществления деятельности по ООП – образовательным программам ДО»;
10. Методическими рекомендациями Минобрнауки «О разработке основной общеобразовательной программы дошкольного образования» от 21 октября 2010 года, № 03-248;
11. Закон Республики Татарстан «О государственных языках Республики Татарстан и других языках в Республике Татарстан» от 08.07.1992 №1560-XII (изменения и дополнения от 27.04.2017 г. №27-ЗРТ);
12. Закон Республики Татарстан «Об образовании» от 22.07.2013 г. №68-ЗРТ (принят Государственным Советом 28.06.2013 г.);
13. Устав муниципального бюджетного дошкольного образовательного учреждения города Набережные Челны «Детский сад общеразвивающего вида с приоритетным осуществлением деятельности по познавательно-речевому направлению развития детей № 49 «Гульназ», постановление от 22 сентября 2017 г. № 5633;
14. Примерная общеобразовательная программа дошкольного образования «От рождения до школы» под редакцией Н.Е.Вераксы, Т.С.Комаровой, М.А.Васильевой, 2020 г.
15. «Основная общеобразовательная программа МБДОУ «Детский сад № 49 «Гульназ», приказ № 192 от 31 августа 2020 года.

1.1. Гомуми белешмә

Мәктәпкәчә яшьтәге белем бирү оешмасының атамасы:
«Гөлназ» 49 нчы балаларның танып-белү-сөйләм үсешен өстенлекле гамәлгә ашыручы гомумүстерешле балалар бакчасы» муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү оешмасы.
Кыскача атамасы: «Гөлназ» 49 нчы балалар бакчасы МБМББУ.
Мәктәпкәчә яшьтәге белем бирү оешмасының адресы:
субъект РФ: Татарстан Республикасы
индекс: 423828
торак пункты: Яр Чаллы шәһәре
урам: *Шамил Усманов*
йорт: *133*
шәһәрнең федераль телефон коды: (8552) *телефон:* 42-65-92
факс: 42-65-92 *e-mail*: det.sad49@mail.ru
сайт: https://edu.tatar.ru/n_chelny/page92698.htm
Мәктәпкәчә яшьтәге белем бирү оешмасының җитәкчесе:
Габидуллина Эльза Сагил кызы
Балалар бакчасы эшчәнлегенең юнәлеше:
1. Танып белү-сөйләм үсеше, социаль-шәхси үсеш, физик үсеш, нәфис-нәфәсәти үсеш.
2. Мәктәптә укырга әзерләү (логик фикерләү, уку грамотасы...)
3. Сәламәтләндерү һәм авырулардан профилактика чаралары.

Балалар бакчасы 5 көнлек эш атнасында 6.00-18.00 сәгатькә кадәр эшли.

1.2. Төркем турында белешмә
Төркемнең составы

№ гр	яше	Саны	Малайлар	Кызлар
10	3-4	19	9	10

Балаларның танып-белү эшчәнлеген үстерү, тәрбия һәм белем бирү процессының сыйфатын яхшырту максатында балалар бакчасы үз алдына түбәндәге бурычларны куя:

1. Балаларның һәрьяклап үсешен тәэмин итү юнәлешендә яңа технологияләрне, үрнәк тәҗрибәләрне киң кулланып, балаларның сәламәтлеген саклау, аларны физик яктан ныгыту буенча нәтиҗәле эш алып баруны дәвам итү.

2. Балаларга тәрбия һәм белем бирү сыйфатын камилләштерү максатыннан чыгып, федераль дәүләт белем бирү стандартларына (ФДББС) таянып, алдынгы педагогик тәҗрибәләргә нигезләнеп, педагогларның һөнәри осталыгын үстерү һәм тәрбия-өйрәтү процессында информацион-компьютер технологияләрен куллану.

3. Балалар бакчасында бала шәхесен формалаштыруда гаилә белән бердәм эшчәнлек алып бару. Балалар бакчасы һәм гаилә арасындагы элемтәне халык педагогикасына, алдынгы гаилә тәҗрибәсенә таянып ныгыту, милли рухта мәхәббәт тәрбияләүгә юнәлтү.

4. «Татарстан Республикасы халыклары телләре» турындагы законны тормышка ашыруда яңа алымнарны куллану һәм укыту-методик комплекты аша балаларның сөйләмен камиллләштерүне дәвам итү.

Балаларга белем һәм тәрбия бирү өчен түбәндәге кабинетлар эшләп килә: татар теле кабинеты, музыка һәм физкультура залы.

1.3 Программаның төп максатлары һәм бурычлары

Программаның төп максатлары - мәктәпкәчә яшьтәге баланың тулы кыйммәтле яшәеше өчен уңай шартлар тудыру, шәхеснең база культурасы нигезләрен формалаштыру, шәхси һәм яшь үзенчәлекләрен исәпкә алып, психик һәм физик сыйфатларны һәрьяклап үстерү, хәзерге җәмгыятьтәге тормышка әзерләү, уку эшщчәнлегенә алшартлар формалаштыру, мәктәпкәчә яшьтәге баланың тормыш иминлеген тәэмин итү. Программада баланың шәхесен үстерүгә, балалоарның сәламәтлеген ныгытуга һәм саклауга, шулай ук

мәктәпкәчә яшьтәге балаларда патриотизм, актив тормыш позициясе, тормышта килеп туган төрле хәлләрдән чыгу юлларын баба белү, традицион кыйммәтләргә карата хөрмәт кебек сыйфатлар тәрбияләүгә аеруча игътибар бирелә. Бу максатлар бала эшчәнлегенең төрле төрләре: уен, аралашу, хезмәт, танып-белү-тикшеренү, продуктив (рәсем ясау, конструктив һ.б.), музыка белән шөгыльләнү, уку процессларында тормышка ашырыла.

Бурычлар:

1. Балаларның аң һәм физик үсешенең табигый процессына уен, аралашу, танып-белү, хезмәт, хәрәкәт, матур әдәбият уку, музыка- иҗат, ясау эшчәнлеге.
2. Белем өлкәләрен үзләштергәндә психологик һәм педагогик яктан ярдәм итү.
3. Режим моментларында, ирекле белем бирү , мөстәкыйль, ата-аналар белән эш вакытында зурлар-кечкенәләр бердәм (партнерлык) эшчәнлеген оештыру.

Программа куйган максатларга ирешүдә түбәндәгеләр беренче дәрәҗә ия:

- һәрбер баланың сәламәтлеге, эмоциональ иминлеге һәм үз вакытында төрле яктан үсеше турында кайгырту;
- төркемнәрдә барлык тәрбияләнүчеләргә карата аларны аралашучан, яхшы күңелле, кызыксынучан, инициативалы, мөстәкыйльлеккә һәм иҗатка омтылучан итеп үстерергә ярдәм итәрлек кешелеклде һәм яхшы мөнәсәбәт булдыру;
- балалар эшчәнлегенең төрле төрләрен максималь файдалану, тәрбия-белем бирү процессының нәтиҗәлелеген арттыру максатларында аларны интеграцияләү;
- тәрбия-белем бирү процессын иҗади оештыру;
- белем бирү материалын куллануның вариативлыгы, һәрбер баланың кызыксынулары һәм сәләтләренә туры китереп иҗат эшен үстерергә мөмкинлек бирү;
- балалар иҗаты нәтиҗәләренә хөрмәт белән карау;
- мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе һәм гаилә шартларында балалар тәрбияләүгә бердәм якын килү;
- балалар бакчасы һәм башлавнгыч мәктәп эшендә мәктәпкәчә яшьтәге балаларга белем бирү эчтәлегендә акыл һәм физик яктан көч килүләрне булдырмаучы, предметлы укыту басымы ясамауны тәэмин итүче дәвамчанлыкны үтәү;
- региональ якын килүне гамәлгә ашыру.

1.4 Программага хас үзенчәлекләр

Бала шәхесен үстерүгә юнәлгәнлек

Программаның өстенлеге — ирекле, үз-үзенә ышанган, актив тормыш позициясенә ия, тормыштагы төрле хәлләрдән чыгу юлларын табуга иҗади килергә омтылган, үз фикере булган һәм аны яклый белә торган кеше тәрбияләү.

Программаның патриотик юнәлгәнлеге

Программада балаларда Туган илгә карата мәхәббәт, патриотик хисләр, Ватанның казанышлары белән горурлану, Россиянең героик үткәне һәм бәхетле киләчәге булган күпмилләтле бөек ил икәнлегенә ышаныч тәрбияләүгә зур игътибар бирелә.

Әхлакый тәрбиягә, традицион кыйммәтләрне яклауга юнәлгәнлек

Ата-анага мәхәббәт, өлкәннәргә ихтирам, кечкенәләргә, олы яшьтәге кешеләргә карата кайгыртучан мөнәсәбәт кебек традицион кыйммәтләргә хөрмәт тәрбияләү; традицион гендер күзаллаулары булдыру; балаларның үз гамәлләрендә уңай үрнәккә иярү омтылышын тәрбияләү. Алга таба укуны дәвам итү максатын кую Программа балаларда танып белү кызыксынучанлыгын үстерүгә, белем алу омтылышына, алга таба бөтен тормышы буена укуга (мәктәптә, институтта һ.б.) карата уңай мотивациягә; барлык кешеләргә дә белем алырга кирәклекне аңлауга юнәлтелгән. Белем алуга карата аны иң мөһим тормыш кыйммәтләренең берсе итеп карауны формалаштыру.

Балаларның сәламәтлеген саклауга һәм ныгытуга юнәлгәнлек

Программа тәрбиячеләр алдына куя торган төп бурычларның берсе — балаларның сәламәтлеген саклау һәм ныгыту, аларда сәламәт яшәү рәвеше турында элементар күзаллаулар булдыру, уңай гадәтләр, шул исәптән дөрес туклану гадәте, хәрәкәт активлыгына ихтыяҗ тәрбияләү.

Баланың индивидуаль үзенчәлекләрен исәпкә алуга юнәлгәнлек

Программа һәрбер баланың эмоциональ иминлеген тәэмин итүгә юнәлтелгән, аңа исә тормыш эшчәнлеген оештыру мәсьәләләрендә дә (көндәлек режимны баланың индивидуаль үзенчәлекләренә якынайту һ.б.), бала белән үзара аралашу формаларында һәм ысулларында да (аның индивидуальлегенә карата хөрмәт, эмоциональ халәтләренә игътибарлылык, үз-үзенә ихтирамлылык хисләрен яклау һ.б. ш.) балаларның индивидуаль үзенчәлекләрен исәпкә алу хисабына ирешелә.

Тәрбияләнүчеләрнең гаиләләре белән үзара багланыш

Программа гаиләнең уникаль тәрбия институты буларак кыйммәтен һәм тәрбияләнүчеләрнең гаиләләре белән җаваплы һәм тыгыз мөнәсәбәтләр булдыру кирәклеген ассызыклый. «Балалар бакчасының гаилә белән багланышы» бүлегендә тәрбияләнүчеләрнең ата-аналары белән төп эшләү формалары тасвирлана, аларны куллану педагогларга мәктәпкәчә белем бирүнең гомуми мәгариф программасын уңышлы гамәлгә ашырырга мөмкинлек бирә. Бала белән өйдә шөгыльләнү өчен кулланмалар — «Җиде Гном мәктәбе» сериясеннән китаплар белән тәэмин ителү Программаның мөһим өстенлеге булып тора.

Программаны үзләштерүнең планлаштырылган нәтиҗәләре
Максат ориентирлары

Мәктәпкәчә балачакның үзгәлеге (бала үсешенең сыгылмалылыгы, аның үсеш вариантларының төрлелеге, аның табигыйлеге һәм нәрсәгә дә булса бәйле булуы) мәктәпкәчә яшьтәге баладан конкрет белем бирү нәтиҗәләренә ирешүне таләп итәргә мөмкинлек бирми һәм мәгариф программасын үзләштерү нәтиҗәләрен максат ориентирлары рәвешендә билгеләү зарурлыгын шарт итеп куя. Мәктәпкәчә белем бирүнең ФДББСнда күрсәтелгән максат ориентирларын баланың ирешергә мөмкин булган казанышларының социаль-норматив сыйфатламалары буларак карарга кирәк. Бу — педагоглар һәм ата-аналар өчен өлкәннәрнең тәрбия эшчәнлегенең юнәлешен билгеләүче ориентир.

Программаны үзләштерүнең нәтиҗәләрен бәяләү системасы

МББ ФДББС белән ярашлы рәвештә максат ориентирлары турыдан-туры, шул исәптән педагогик диагностика (мониторинг) рәвешендә дә, бәяләүгә алынмый һәм аларны балаларның реаль казанышлары белән формаль чагыштыру өчен нигез була алмый. Алар балаларның әзерлегенә һәм белем бирү эшчәнлегенә карата кабул ителгән таләпләргә туры килә торган объектив бәяләмәнең асылы булып тормый. Программаны үзләштерү арадаш аттестацияләр һәм тәрбияләнүчеләрнең йомгаклау аттестациясен уздыру белән кушылып китми.

Әмма педагог үз эше барышында һәрбер баланың индивидуаль үсеш траекториясен булдырырга тиеш. Моның өчен педагогка үз эшен бәяләүнең балалар белән иң уңайлы рәвештә үзара бәйләнеш булдырырга ярдәм итүче инструментарие кирәк.

Беренче чиратта, игътибарны әкренләп объектив (тестлар уздыру) якын килүдән аутентик бәяләү ягына күчерү турында сүз бара. Тамырлары белән стандартлаштырылган тест традицияләренә китеп, объектив якын килү кысаларында тикшеренүләр махсус бурычларны хәл итү барышында балалардагы аерымлыкларны (еш кына җитешсезлекләрне) билгеләүгә юнәлтелгән иде. Әлеге тестлар килеп чыккан нәтиҗәләрне норма белән чагыштырырга мөмкинлек тудыра, шуның белән һәрбер баланың үз

яшьтәшләре белән чагыштырганда үсеше турында мәгълүмат бирә. Шунлыктан мондый тестлар педагогик хәвефлелек төркеменә керергә тиешле балаларны ачыклауда киң кулланыла.

Әлеге ысулның төп җитешсезлеге шунда: ясалма биремнәр еш кына балаларның көндәлек тормышыннан шактый ерак, шуңа күрә алар мәктәпкәчә яшьтәге балаларның реаль мөмкинлекләрен тулысынча чагылдыра алмыйлар. Тест ысулы балаларның социаль даирәсе үзенчәлекләрен исәпкә алмый, һәм аның нәтиҗәләренә корылган фаразлар да шактый шартлы. Аутентик бәяләүнең нигезендә түбәндәге принциплар ята.

Беренчедән, асылда ул махсус биремнәрне үтәү нәтиҗәсенә түгел, баланың реаль тәртибен анализлауга карап корыла. Мәгълүмат турыдан-туры баланың тәртибен күзәтү ярдәмендә туплана. Күзәтү нәтиҗәләрен педагог гадәти тестларда куллана торган, мәктәпкәчә яшьтәге баланың реаль тормышына кагылышы аз булган уйлап чыгарылган ситуацияләрдә түгел, табигый мохиттә (уеннар вакытында, режим моментлары барышында, дәресләрдә) таба.

Икенчедән, әгәр тестларны махсус өйрәтелгән профессиональ белгечләр (психологлар, медицина хезмәткәрләре һ.б.) уздырса, аутентик бәяне исә бала белән озак вакыт булган, аның тәртибен яхшы белгән өлкәннәр куя ала. Бу очракта педагог тәҗрибәсе бәяләп бетергесез.

Өченчедән, аутентик бәя югары дәрәҗәдә структурлашкан.

Ниһаять, әгәр тестлар ярдәмендә бәя кую очрагында ата-аналар алынган мәгълүматларның мәгънәсен һәрвакытта да аңлап бетермәсәләр һәм шуңа да еш кына балаларга тест уздыруга тискәре мөнәсәбәт күрсәтсәләр, аутентик бәяләү вакытында җаваплар аларга аңлаешлы. Ата- аналар теге яисә бу сорауга җавап эзләгәндә педагогның партнерлары булып китәргә мөмкин.

Педагогик диагностика

Программаны гамәлгә ашыру балаларның индивидуаль үсешен бәяләүне күздә тота. Мондый бәяләү педагогик хезмәткәр тарафыннан педагогик диагностика (мәктәпкәчә яшьтәге балаларның индивидуаль үсешенә педагогик гамәлләрнең нәтиҗәлелеген бәяләү белән бәйле һәм аларны алга таба планлаштыруның нигезендә ятучы бәя бирү) кысаларында уздырыла. Педагогик диагностика балаларның гадәти һәм махсус оештырылган эшчәнлектә активлыгын күзәтү барышында үткәрелә. Педагогик диагностика өчен инструментарий — балалар үсешен күзәтү карталары, алар һәрбер баланың индивидуаль динамикасын һәм үсеш перспективаларын түбәндәгеләр барышында билгеләргә мөмкинлек бирә:

• яшьтәшләре һәм өлкәннәр белән аралашулар (контакт урнаштыру һәм аны дәвам итү, уртак карарлар кабул итү, каршылыкларны хәл итү, лидерлык һ.б. ысуллары ничек үзгәрә);
• уен эшчәнлеге;
• танып белү эшчәнлеге (балаларның сәләтләре, танып белү активлыгы үсеше ничек бара);
• проект эшчәнлеге (балаларның инициативалылыгы, җаваплылыгы һәм автономиясе үсеше ничек бара, үз эшчәнлеген планлаштыру һәм оештыру күнекмәсе ничек үсә);
• сәнгати эшчәнлек;
• физик эшчәнлек.

Педагогик диагностика нәтиҗәләре фәкать түбәндәге белем бирү бурычларын хәл итү өчен кулланыла ала:

1) белем бирүне индивидуальләштерү (шул исәптән балага булышлык күрсәтү, аның белем бирү траекториясен булдыру яисә аның үсеш үзенчәлекләренә профессиональ төзәтмә кертү);

2) балалар төркеме белән эшне оптимальләштерү. Белем бирү эшчәнлеге барышында балаларның индивидуаль динамикасын бәяләү һәм үз гамәлләренә төзәтмә кертү өчен педагоглар диагностик ситуацияләр булдырырга тиеш.

1.5 Икенче кечкенәләр төркеме эшчәнлегенең юнәлеше

Төркемдә белем бирү процессы комплекслы һәм яңа парциаль программалар кулланылып үткәрелә:

Н.Е.Веракса, Т.С.Комарова, М.А.Васильева редакциясендәге ”Туганнан алып мәктәпкәчә” төп гомуми мәктәпкәчә яшьтә белем бирү комплекслы программасы.

Программа сөйләм телен үстерү бүлегеннән тыш тулы күләмдә кулланыла.

Парциаль программа:

Р.К.Шаехова. “Сөенеч - Радость познания” региональ мәктәпкәчә белем бирү программасы, (ФДБС туры китерелгән);

«Туган телдә сөйләшәбез» укыту-методик комплекты, Хәзратова Ф.В. 3-4 яшь.

2. Эчтәлек бүлеге

2.1. Тәрбия һәм өйрәтү бурычлары

Балаларның сәламәтлеген саклау һәм ныгыту, аларның сыйфатлы физик үсешен тәэмин итү. Һәр баланың эмоциональ уңай халәтен саклауга булышу.

Үз вакытында гомуми хәрәкәтләр һәм кул хәрәкәтләре формалашуга, шуышырга һәм йөрергә өйрәнүгә ярдәм итү.

Баланың талчыгуын булдырмау.

Күрү һәм ишетү юнәлешләрен формалаштыру.

Сиземләү тәҗрибәсен баету.

Өлкән кешенең сүзләрен аңлау сәләтен үстерү һәм актив сөйләмгә ирешүгә әзерләү.

Балаларның үз-үзләренә хезмәт күрсәтү процессына керешү омтылышларын хуплау.

Балаларның үзара татулыгына, якын кешеләренә карата аерым дустанә мөнәсәбәтенә булышлык итү.

Уенчыкларга, рәсемнәргә, музыкага, җырлауга карата кызыксыну уяту; баланың гади бию хәрәкәтләре башкарудагы активлыгына булышлык итү.

Һәр баланың үз яшенә туры килгән сәләтләрне үзләштерүенә актив ярдәм итү, алынган нәтиҗәләрне системалы рәвештә һәм дөрес анализлау.

2.2. 2 яшьтән алып мәктәп яшенә кадәрге балаларның үсеш юнәлешләренә туры килгән белем бирү эшчәнлеге

2–7 яшьлек балалар белән психологик-педагогик эш эчтәлеге «Социаль-коммуникатив үсеш», «Танып белү үсеше», «Сөйләм үсеше», «Сәнгати- эстетик үсеш», «Физик үсеш» белем бирү өлкәләре буенча бирелә. Эшнең эчтәлеге мәктәпкәчә яшьтәге балаларның, аларның яшь һәм индивидуаль үзенчәлекләрен искә алып, төрле яклап үсешенә юнәлтелгән. Балаларның физик, интеллектуаль һәм шәхси сыйфатларын формалаштыру буенча психологик-педагогик эш бурычлары белем бирүнең һәрбер өлкәсенең үзгәлеген чагылдыра торган бурычлар белән, мәҗбүри психологик тәэмин итү белән беррәттән, барлык белем бирү өлкәләрен үзләштерү барышында интеграцияле хәл ителә. Бу очракта программаның мәгариф бурычларын хәл итү турыдан-туры белем бирү эшчәнлеге кысаларында гына түгел, режимлы моментлар барышында да — өлкәннәр һәм балаларның уртак эшчәнлегендә дә, мәктәпкәчә яшьтәгеләрнең мөстәкыйль эшчәнлегендә дә карала.

2.3.Белем өлкәләре буенча комплеклы - тематик план
2.3.1. «СОЦИАЛЬ-КОММУНИКАТИВ ҮСЕШ» белем бирү өлкәсе

Социальләштерү

Аңлатма язуы

«Социальләштерү» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларның социаль характердагы беренчел күзаллауларын үзләштерү ьәм балаларны социаль мөнәсәбәтләр системасына кертү максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә нәм белем бирү бурычларын билгели.

Туган телдә аралашырга теләкләрен хуплау; башка кешеләр белән аралашканда, аларның тәкъдимнәренә әдәпле итеп җавап бирү; төрле эшчәнлек төрләрендә өлкәннәр һәм балалар белән телдән һәм телдән булмаган бәйләнешләр урнаштыру.

Әйләнә-тирә, туган шәһәр (авыл), республика вакыйгалары турында әңгәмәләрне хуплау.

Аралашу культурасы формалаштыру (сөйләшүченең милләтенә карап, ачык йөз күрсәтеп, шул телдә исәнләшү һәм саубуллашу; үтенеч һәм тәкъдимнәр белән ягымлы итеп мөрәҗәгать итү; күрсәткән хезмәте, ярдәме, сый-хөрмәте өчен рәхмәт белдерү).

Балаларны ил, республиканың күренекле төп бәйрәмнәрен билгеләп үтәргә өйрәтү. Балалар оешмасы, республика, ил тормышына баланың мөнәсәбәте, катнашы булуын аңлавына ирешү.

Өлкәннәр һәм яшьтәшләре (өч-дүрт бала) белән күмәк уеннарда катнашуга теләк уяту; әйләнә-тирәдәге тормыш, халыклар яшәеше темасына татар язучылары һәм шагыйрьләренең әдәби әсәрләре, мультфильмнар буенча, уен өчен катлаулы булмаган сюжетлар тәкъдим итү.

Уендагы иптәшләр арасында рольләрне бүлә белергә, уен өчен кирәкле өй кирәк-ярагы (көянтә-чиләкләр, казан, уклау һ. б.), милли костюм, ювелир (зәркән) бизәнү әйберләре, читекләр һ. б., милли уенчыклар, музыка уен кораллары сайларга һәм аларны рольгә туры китереп файдаланырга өйрәтү.

Милли киемдәге курчакларны, образлы уенчыкларны, бибабо, кулдан ясалган уенчыклар һәм кайбер сәнгатьлелек чараларын, кул хәрәкәтләре, мимика, интонация кулланып, театральләштерелгән һәм режиссер уеннарында катлаулы булмаган сюжетлар буенча (татар халык әкиятләре буенча куелган мультфильмнардан) ситуацияләрне уйнап күрсәтү.

Баланың үзе, эти-әнилөренең милләте турындагы күзаллавын формалаштыру. Гаилә рәсемнәрен караганда, эти-әниләре белән охшаш чалымнары булуына игътибар итү. Фото- сурәттәге кешеләрнең эмоциональ халәтен билгеләргә, аларның кәефләрен гаилә тормышындагы билгеле бер вакыйга белән бәйләргә өйрәтү. Гаилә турында һәм үзенең шул гаилә әгъзасы булуы турында; гаиләнең барлык әгъзаларының һәм баланың үзенең бурычлары, мавыгулары, яллары турында; гаилә гореф-гадәтләре, йолалары, бәйрәмнәренең матурлыгы һәм әһәмияте турында күзаллаулар формалаштыру. Гаилә истәлекләренә сакчыл караш тәрбияләү.

Сюжетлы – рольле уеннар
Комплекслы – тематик план

ай	**атна**	**Эшчәнлек темасы**	**Эшчәнлек эчтәлеге**	**Бурычлар**
сентябрь	I	“Гаилә”	Әни кызын ашата, йокларга яткыра. Д./уен «Курчакны сыйлыйк», «Курчакны йокларга яткырыйк»	Рольләрне бүлешеп уйнарга өйрәнү,

		“Мин сатучы”	Әни кызы белән кибеткә килә, азык-төлек ала. Сатучы товар сата, үлчәүдә үлчи.	һөнәрләр һәм һөнәрләрнең эш кораллары турында белемнәрен үстерү,уйнаганда диалог коруны, дөрес сөйләшүне булдыру.
	III	«Яшелчәләр кибете»	Әни кызы белән кибеткә килә, азык-төлек ала. Сатучы товар сата, үлчәүдә яшелчә үлчи.Д/уен “Яшелчә кибетендә нәрсәләр сатыла”.	
		«Көзге ярминкә»	Көзге ярминкәгә киләләр, яшелчә, җиләк-җимеш сатып алалар	
	IV	“Даруханә”	Даруханәгә киләләр, нәрсә авыртканын әйтәләр, кирәкле дару сатып алалар.	
		«Шифаханә»	Әни кызын табибкә алып килә. Табиб авыруларны кабул итә, нәрсә авыртканын сорый, тыңлый, дәвалау билгели.Медкабинетка экскурсия.	
октябрь	I	«Гаилә»	Әни юа, кием үтүкли, бүлмә җыештыра. Д./уен «Курчакның күлмәген үтүклик, бездә тәртип»	
	II	«Балалар бакчасы»	Балалар бакчага килә, анда музыка, физкультура белән шөгыльләнәләр.Рәсемнәр карау.	
	III	«Гаилә»	Әни кызын ашата, йокларга яткыра, бишек җырлары җырлый. Уку: бишек җырлары.	
	IV	Транспорт»	Шофёр курчакларны машинага утыртып йөртә, төзү әйберләре ташый. Әңгәмә: “Машиналар урамда ничек йөри”	
ноябрь	I	Төзелеш»	Төзүчеләр машиналарга гараж төзиләр, уенчыкларга йорт, төзелеш коралларын кулланалар. Төзү материалларының детальларын карау.	
	II	«Чәчтараш»	Чәчтарашка балалар әниләре белән киләләр. Парикмахер чәч тарый һәм ала. Дидактик уен “Чәчтараш җиһазлары”	
	III	«Гаилә»	Курчакның туган көне. Кунаклар чакырабыз, сыйлыйбыз. Әңгәмә «Бүген кемнең туган көне?»	
	IV	«Транспорт»	Балалар шәһәр буйлап экскурсиягә чыгалар, бәйрәмгә бизәлгән урамнарны карыйлар. Рәсемнәр карау.	
	III	«Гаилә»	Әни кызы белән чыршы бизи, кунаклар каршы ала.Уку. О. Высотская «Ёлочка». Дидактик уен «Акбайга кунаклар каршы алуны күрсәтик»	
январь	I	«Чәчтараш»	Чәчтарашка балалар әниләре белән киләләр. Парикмахер чәч тарый һәм ала. Дидактик уен “Чәчтараш җиһазлары”	
	II	«Шифаханә»	Кызы авыргач әнисе аны поликлиникага алып бара, врачка күрсәтә. Әңгәмә «Әгәр берәрсе авырса нишләргә”	
	IV	«Транспорт»	Кунакка поездда баралар. Пассажирлар билет сатып алалар. Рәсемнәр карау.	
фев	I	«Гаилә»	Курчакларны киендереп урамга чыгалар. Урамда балалар белән коляска	

			йөртүче әниләрне күзәтәләр. Дидуен «Курчакны йөртәбез»	
	III	“Машинаны төзәтәбез”	Машиналарны төзәтүче янына алып киләләр, төзәтүче машиналарны карый, төзәтә.	
	IV	“Автобус”	Балалар автобус тукталышында торалар, автобуска утыралар, билет алалар. Әңгәмә “Җәмәгать транспортында үзеңне тоту кагыйдәләре”	
март	I	“Мин сатучы”	Әни кызы белән кибеткә килә, бәйрәмгә азык-төлек ала. Сатучы товар сата, үлчәүдә үлчи. Әңгәмә “Сатучы һөнәре”	Рольләрне бүлешеп уйнау күнекмәләрен камилләштерү,балаларның дуслык турында мәгълүматларын тулыландыру, әләкләшүнең начар гадәт икәнен, дусларыңны уңайсыз хәлгә куярга ярамаганлыгын төшендерү.
	II	“Гаилә”	8март бәйрәме: бүләкләр алу, үз кулларың белән әниләргә, әбиләргә бүләкләр ясау, өстәлне бәйрәмгә әзерләү.“Ләйлә шигырен уку, “Минем әнием” әңгәмә.	
	III	“Гаилә”	Курчакның киемнәрен юалар, үтәклиләр, киптерергә эләләр. Әңгәмә “Кием төрләре”	
апрель	I	“Янгын сүндерүчеләр”	Янгын сүндерүчеләр чакыруга килә, янгын сүндерә, беренче ярдәм күрсәтә, кисәтә. Дидактик уен “Азбука пожарных”, “Не играй с огнем”. Уку С. Маршак «Кошкин дом», «Пожар».	
	IV	“Төзелеш”	Төзүчеләр киләләр, төзелеш өчен план алалар, күп машиналар өчен зур гараж, өйләр төзиләр, Рәсемнәр карау. Якын тирәдәге объектларны күзәтү.	
май	I	“Уенчыклар кибете”	Сатып алучылар уенчык сайлыйлар, сатучы белән киңәшәләр, кассага акча түлиләр, чекларны сатучыга бирәләр. Сатучы сатып алучылар белән әдәпле итеп сөйләшә, аларга төрле уенчыклар тәкъдим итә, аларның ни өчен яхшы булуын сөйли, уенчыкны бирә, сатып бирә. Әңгәмә “Әдәпле сатып алучылар” Д\у “Уенчыкны тасвирла», «Нәрсә үзгәрде», «Тасвирлау буенча тап».	
	II	“Гаилә”	Җиңү бәйрәме: бүләкләр алу, үз кулларың белән бабайларга, әбиләргә бүләкләр ясау, өстәлне бәйрәмгә әзерләү. Әңгәмә “Җиңү бәйрәме”	Рольләрне бүлешеп уйнау күнекмәләрен ныгыту, һәнәрләрнең кирәк-яраклары турындагы белемнәрен үстерү, диалог корып сөйләшү күнекмәләрен камилләштерү.
	III	“Транспорт”	Йөк һәм җиңел машиналар урамда йөри, җәяүлеләр тротуардан баралар, җәяүле чыгу урыныннан юл аркылы чыгалар, бетенесе дә юл йөрү кагыйдәләрен үтиләр.Светофорга, көйләнелми торган юл чатына максатлы сәяхәт.Дидактик уен: «Игътибар, җәяүле», «Кызыл, сары, яшел»	
	IV	“Кибет”	Төрле бүлекләре (савыт-саба, йорт җиһазлары, һ.б.) булган яңа супермаркет ачылды. Сатып алучылар әйбер сайлыйлар, сатучыдан алар турында сөйләвен сорыйлар (төсе, материалы, кулланылышы.	

Хезмәт

Аңлатма язуы

«Хезмәт» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларда хезмәткә уңай мөнәсәбәт формалаштыру максатын тормышка ашыруга юнәлтелә һәм белем бирү бурычларын билгели.

Татар халык әкиятләре ярдәмендә хезмәт эшчәнлеге турында күзаллаулар формалаштыру. Баланың эш барышын татар шагыйрьләренең хезмәт турындагы шигырьләре белән бәйләү.

Балаларга аңлаешлы һөнәрләр (төзүче, электрик, сантехник һ. б.) белән таныштыруны дәвам итү. Өлкәннәрнең хезмәт чичәнлегенең мәгънәсе турында күзаллаулар формалаштыру. Хезмәт эшчәнлегенең төп бурычы булып тора. Бу бурычны тормышка ашыру түбәндәге мәсьәләләрне чишү аша башкарыла:

- зурлар хезмәте белән танышу, хезмәтнең җәмкыятькә кирәклеге һәм файдасы турында күзаллауларын формалаштыруҺәм кеше хезмәтенә хөрмәт, хезмәтнең нәтиҗәсенә сак караш тәрбияләү;
- балаларның хезмәт эшчәнлеген оештыру, эш тәҗрибәсе, эшне оештыру, зурлар һәм яшьтәшләре белән үзара уңай мөнәсәбәтләр урнаштыру күнекмәләрен камилләштерү.

Комплекслы-тематик план

Тема	**Интеграция**
Сентябрь	
1. Үзлегенннән киенү – чишенү, киемнәрне шкафка тәртип белән җыеп кую күнекмәләрен формалаштыру. 2. Балаларны төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру буенча кызыксындыру. 3.Бүлмә гөлләренә су сибү теләкләрен уяту.	*Уку:* һөнәрләр турында хикәяләр уку, шофёр һөнәре буенча рәсемнәр карау *Аралашу:* балалар бакчасына азык – төлек алып килүче машиналарны күзәтү, күргәннәр буенча әңгәмә оештыру.
Октябрь	
1. Үзлегенннән киенү – чишенү, киемнәрне шкафка тәртип белән җыеп кую күнекмәләрен камилләштерү. 2. Үзлегеннән төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен өйрәнүне дәртләндерү. 3. Балаларда балалар бакчасы хезмәткәрләренә ярдәм итү теләкләрен уяту (уенчыкларны урыннарына тәртип б-н кую,уенчыкларны юышырга ярдәм итү). 4. Өстәлне иртәнге һәм көндезге ашка әзерләргә ярдәм итү теләкләрен формалаштыру (кашыкларны, тәлинкәәрне, бокалларны кую). 5. Сюжетлы-рольле уен «Шофёр»	*Сәламәтлек:* үз – үзеңне тәртиптә тотарга кызыксындыру, шәхси гигиена таләпләрен үтәргә өйрәтү. *Куркынычсызлык:* хезмәт кирәк – яракларыннан дөрес куллану һәм аларны дөрес урнаштыру күнекмәләрен формалаштиыру.

Ноябрь	
1. Үзлегенннән киенү – чишенү, киемнәрне шкафка тәртип белән җыеп кую күнекмәләрен камилләштерүне дәвам итү, курчак киемнәрен юу һәм киптерергә өйрәтү. 2. Үзлегеннән төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен өйрәнүне системалаштыру. 3. Балаларны бүлмә гөлләрен тәрбияләү өстендә эшләргә тарту.	*Уку:* пешекче һөнәре турында хикәяләр уку, рәсемнәр карау. *Аралашу:* балалар бакчасы кухнясына экскурсия, пешекче эшен күзәткәннән соң, әңгәмә оештыру. *Социальләштерү:* кушылган эшкә карата җаваплылык формалаштыру .
Декабрь	
1. Үзлегенннән киенү – чишенү, киемнәрне шкафка тәртип белән җыеп кую күнекмәләрен системалаштыру. 2.Үзлегеннән төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен камилләштерү (сезонлы эш–җирлекне кардан арындыру) . 3. «Аш пешерү бүлмәсендә пешекчеләр эше» дигән экскурсияне дәвам итү.	*Социальләштерү:* балаларны шәхси һәм тәркемләп кушылган эшләрне үтәргә тарту, бер – берсе арасында тәрбияче ярдәме белән эшне бүлешергә өйрәтү. *Уку:* зурлар хезмәтенең кирәклеге турында хикәяләр уку, зурлар хезмәтен хөрмәт итү турында үрнәк китерү. *Аралашу:* хезмәтнең җәмгыять, гаилә һәм балалар бакчасы өчен кирәклеге турында сөйләшү.
Январь	
1. Балаларны һәр эштә, кыяфәттә җыйнак булырга теләк уяту, шәхси билгедә тәрбияләү. 2. Зурлар ярдәме белән киемнәрне тәртиптә тоту күнекмәләрен формалаштыру (чистарту, киптерү). 3. Үзлегеннән зурларга ярдәм итү теләге уяту.	*Социальләштерү:* башланган эшне азагына кадәр эшләүне тәрбияләү, аны яхшы эшләүне булдыру. *Аралашу:* табиб хезмәте буенча сөйләшү, рәсемнәр карау.
Февраль	
1. Үзлегеннән төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен камилләштерүне дәвам итү (сезонлы эш – җирлекне кардан арындыру, сукмакларга песок чәчү) . 2. Оештырылган белем эшчәнлегенә кирәк яраклар әзерләү теләкләрен формалаштыру. 3. Балаларнытабигать почмагында орлыклар утыртырга, гөлләргә су сибәргә тарту. 4. Дидактик уен «Әгәр куян авырса?»	*Куркынычсызлык:* карны көрәгәндә куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәүне формалаштыру. *Танып белү:* табигатьпочмагындагы гөлләрнең һәм усемлекләрнеңисемнәрен белү.

Март	
1. Үзлегеннән төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен ныгыту. 2. Үзлегенннән киенү – чишенү, киемнәрне шкафка тәртип белән җыеп кую күнекмәләрен системалаштыруны дәвам итү. 3. Оештырылган белем эшчәнлегенә кирәк яраклар әзерләргә омтылыш тәрбияләү, дежурлык вазыйфаларын үтәүне булдыруны дәвам итү.	*Аралашу:* йорт хайваннары турында сөйләшү.
Апрель	
1.Дежур тору күнекмәләрен ныгыту, башланган эшне азагына кадәр эшләүне тәрбияләү . 2. Балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен ныгыту (веранданы себерү, коелган ботакларны җыю). 3. Бакчада эшләүне булдыру.	*Уку:* К.Чуковский «Айболит». *Аралашу:* балаларга табиб хезмәте турында сөйләү.
Май	
1.Үзеңә үзең хезмәт күрсәтү күнекмәләрен ныгыту. 2. Утырткан үсемлекләрне тәрбияләүне дәвам итү. 3. Зурлар хезмәте турында (табиб, пешекче, шофер) белемнәрен камилләштерү. 4. Сюжетлы-рольле уеннар «Шофер», «Шифаханә»	*Аралашу:* үсемлекләрнең үсешен күзәтү, күргәннәр буенча сөйләшү. *Социальләштерү:* уеннарда рольләрне дөрес башкаруны ныгыту.

Белем өлкәсе “Социаль- шәхси үсеш” җәмгыятьтәге әхлак һәм әдәп кануннарын үзләштерүгә юнәлгән.
Планлаштыруинтеграция принциплары һәм төрле хезмәт һәм иҗат эшчәнлеге, көнкүрештәге куркынычсызлык кагыйдәләре формалаштыру буенча төзелгән (ФГОС ДО).

Куркынычсызлык
Аңлатма язуы

«Куркынычсызлык» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге үз тормышыңның куркынычсызлыгы нигезләрен һәм экологик аң (әйләнә-тирә дөнья куркынычсызлыгы) алшартларын формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә һәм белем бирү бурычларын билгели.

Тормыш куркынычсызлыгы нигезләрен формалаштыру

Балаларны балалар бакчасында көндәлек режим һәм үз- үзләрен тотуның иң элементар кагыйдәләре белән, бүлмәдә хәвеф-хәтәрсез йөрү кагыйдәләре белән таныштыруны дәвам итү.

Йорттагы куркынычсызлык чыганаклары белән таныштыру(кайнар плитә,үтүк һ.б.). Бинада куркынычсыз хәрәкәт итү күнекмәләрен формалаштыру (баскычтан төшкәндә һәм менгәндә, ишекне ачканда-япканда сак булырга). Уеннарда вак предметлар белән дөрес уйнау

кагыйдәләрен үти белүне формалаштыру (предметларны колакка,борынга тыкмаска;авызга,борынга капмаска). Өлкәннәргә ярдәм сорап мөрәҗәгать итә белүне үстерү.

Юлларда хәвеф-хәтәрсез йөрү тәртибе формалаштыру

Балалар белән тирә-юньдә ориентлашуны киңәйтү.Юл йөрү кагыйдәләре белəнтаныштыру. Юлның бер өлеше, тротуарны аера белергә өйрәтү, светофорның кызыл, сары, яшел төсләренең әһәмиятенаңлау. Юлларда үз-үзләрен куркынычсыз тоту турындагы беренчел күзаллауларын формалаштыру (юлны чыкканда өлкәннәргә тотынып чыгарга һ.б.).

Экологик аң алшартларын формалаштыру

Балаларның тере һәм тере булмаган табигатьнең бәйләнеше турындагы гади күзаллауларын формалаштыру. Табигатьтә үз-үзләрен тоту турындагы кагыйдәләр белән таныштыру(кирәкмәгәнгә үсемлекләрне өзмәскә,агач ботакларын сындырмаска,хайваннарга тимәскә һ.б.)

Комплекслы - тематик план

Ай	Тема	Максат	Бурычлар	Интеграция
Сентябрь	“Йөк һәм җиңел машиналар белән танышу” **ЮЙК**	Балаларны йөк һәм җиңел машиналар белән таныштыру	1.йөк һәм җиңел машиналар, аларның өлешләре турында күзаллау тудыру. 2.күреп кабул итүне, автомобильләрне (йөк һәм җиңел) аера белү күнекмәләрен үстерү. 3.өйрәнелә торган материалга карата уңай хисләр уяту.	Д\уен:”Гараж” “Автомобильне төзәт” Х\у:”Төсле автомобильләр”
	”Өйдәге куркынычсызлык чыганаклары” **ТИН**	Балаларны көнкүреш предметлары белән таныштыру.	1.Балаларны көнкүреш предметлары белән таныштыру. 2.аларның сәламәтлеккә зыян китерергә мөмкинлекләре турында аңлату. 3.Көнкүрештәге куркынычсызлык кагыйдәләрен ныгыту.	Д\уен:”Ярый- ярамый”
	“ Шәхси гигиена әйберләрен дөрес куллану” **СЯР**	Шәхси гигиена әйберләрен дөрес куллану күнекмәләрен ныгыту	1. Шәхси гигиена әйберләрен дөрес куллану күнекмәләрен ныгыту. 2.Кулъяулыктан дөрес файдалану. 3.Төчкергәндә. йөткергәндә авызны кул белән капларга гадәтләндерү.	

Октябрь	“Урам белән танышу” **ЮЙК**	Урам һәм анда үзеңне тоту кагыйдәләре турындагы башлангыч күзаллауларны үстерү	1.Балаларны урам,юл,тротуар, йөк, һәм җиңел машиналар турындагы күзаллауларын төгәл билгеләү. 2. Хәтер һәм бәйләнешле сөйләмне үстерү. 3.Урамда һәм юлда үзеңне тоту кагыйдәсен үтәүгә ихтыяҗ булдыру.	Иҗат (рәсем) : “Автобусны ясап бетер” Х\уен:”Поезд”
	“Уйнаганда үзеңне дөрес тоту кагыйдәләре” **ТИН**	Уенчыкларны иптәшләреңнән тупас рәвештә тартып алмаска кирәклеген аңлату	1.Уенчыкларны иптәшләреңнән тупас рәвештә тартып алмаска кирәклеген аңлату. 2.Йомшак кына итеп сорарга өйрәтү. 3.Уенчыкларны бүлешә белү кагыйдәләрен ныгыту.	Матур әд. уку: ”Минем дусларым” (Резеда Вәлиева)
	“Кешенең тән төзелеше” **СЯР**	Кешенең тән төзелеше турында таныштыру (куллар, аяклар, баш, күзләр, чәч, борын, авыз, тешләр, муен)	1. Кешенең тән төзелеше турында таныштыру (куллар, аяклар, баш, күзләр, чәч, борын, авыз, тешләр, муен) 2.Күзаллауларын үстерү.	Д\уен:” Бу нәрсә”
Ноябрь	“Автобус” **ЮЙК**	Балаларны җәмәгать транспортында үзләрен тоту кагыйдәләре белән таныштыру	1.Балаларны транспорт чарасы буларак “автобус” төшенчәсе белән таныштыру; “пассажир”, “транспорт йөртүче”,”маршрут буенча йөрүче транспорт чарасы” дигән төшенчәләрне аңлату. 2.Игътибар һәм хәтерне, сорауларга җавап бирү күнекмәләрен үстерүне дәвам итү. 3.Маршрут буенча йөрүче транспорт чараларында үзеңне тоту кагыйдәләре белән таныштыру.	Д\уен:”Дөрес җый” Х\уен:”Кошлар һәм автомобиль”
	“Шәфкатьлелек” **ТИН**	Балаларда авырган кешегә карата кызгану хисе тәрбияләү	1. Балаларны бер- берсенә ярдәм итәргә өйрәтү. 2. Авырган кешегә карата кызгану хисе тәрбияләү.	С\р.уен:”Шифаханә” Матур әд.уку: “Аю” (Агния Барто)
	“Айболит дәресләре” **СЯР**	Чыныктыру һәм витаминнарның файдасын аңлату.	1.“Вирус”, “микроб» төшенчәләрен кертү. 2.Чирләрдән котылу чаралары белән таныштыру, авырганда терелү чаралары турында сөйләшү.	Д\уен:”Дөрес ата”

			3.Чыныктыру һәм витаминнарның файдасын аңлату.	
Декабрь	“Йөк машиналары һәм маршрут буенча йөри торган транспорт чаралары” **ЮЙК**	Транспорт төрләре турындагы белемнәрен формалаштыруны дәвам итү	1. Кулланылышы (йөк һәм пассажир), тышкы формасы, төп өлешләре буенча транспорт төрләрен аера белергә өйрәтү. 2.Чагыштыра белүне үстерү. 3.Мәгълүматны тыңлау һәм сорауларга җавап бирү күнекмәләрен тәрбияләү.	Д\уен:”Дүртенчесе артык” Х\уен:”Миңа таба йөгерегез”
	“Безнең ярдәмчеләр” **ТИН**	Урамда очраган ятим хайваннар белән үз-үзеңне дөрес тоту кагыйдәләрен өйрәнү	1.Урамда очраган ятим хайваннар белән үз-үзеңне дөрес тоту кагыйдәләрен өйрәнү. 2.Балалар бакчасыннан өйгә кайту юлы турында сөйләшү. 3.Куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәүне булдыру.	Д\уен:”Бу нәрсә?”
	“Табиб – безнең турында кайгырта” **СЯР**	Балаларның табиб һөнәре турындагы белемнәрен баету.	1.Балаларның табиб һөнәре турындагы белемнәрен баету. 2.Авыруга ярдәм күрсәтергә өйрәтү. 3.Шәфкатьлелек тәрбияләү.	Матур әд.уку: “Курчакларның апасы”(Эльмира Шәрифуллина)
Январь	“Төсләр иленә сәяхәт” **ЮЙК**	Юлларда үзеңне хәвефсез тоту күнекмәләрен үстерү.	1.Яшел һәм кызыл төсләр турындагы күзаллауларын ныгыту; тема буенча сүзлек байлыгын арттыру. 2.Киңлектә юнәлешләрне аера белүне үстерү. 3.Төркемдә бер-береңә йогынты ясый белүне булдыру.	Д\уен:”Кыен виражлар” Х\уен:” Чыпчыклар һәм автомобиль”
	“Сак бул, бозлавык!” **ТИН**	Кышкы юлның үзенчәлекләре белән таныштыру.	1.Кышкы юлның үзенчәлекләре белән таныштыру. 2.куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәүне булдыру.	Әңгәмә
	“Алсу нәрсә ярата?” **СЯР**	Балаларга кешеләрнең төрле ризыклар белән тукланулары турында мәгълүмат бирү	1.Балаларга кешеләрнең төрле ризыклар белән тукланулары турында мәгълүмат бирү. 2.Балаларның күзаллауларын	С\р.уен:” Шифаханә”

			формалаштыру. 3.Үз сәламәтлекләренә карата кайгыртучанлык тәрбияләү	
Февраль	“Шундый төрле машиналар” **ЮЙК**	Юл хәрәкәтендә машиналарны аера белү күнекмәләрен формалаштыру	1.Балаларны йөк һәм җиңел машиналар белән таныштыруны дәвам итү. 2.Чагыштыру һәм анализлау күнекмәләрен үстерү. 3.Уенчыклар белән уйнаганда пөхтәлек һәм сакчыллык тәрбияләү.	Д\уен:”Тапкыр җәяүле” Х\уен:”Гараж”
	“Сакчыллык” **ТИН**	Балаларны уенчыклар белән сакчыл уйнарга өйрәтү	1.Балаларны уенчыклар белән сакчыл уйнарга өйрәтү. 2.Күзаллауларын формалаштыру. 3.Уенчыклар белән уйнаганда сакчыллык тәрбияләү.	Аралашу: Әңгәмә
	“Көндәлек туклану” **СЯР**	Балаларга көн дәвамында ничек тукланырга кирәклеген аңлату	1.Балаларга көн дәвамында ничек тукланырга кирәклеген аңлату. 2.Аларның сәламәтлеккә ничек тәэсир итүен ачыклау. 3.Үзара дустанә мөнәсәбәт тәрбияләү.	С.р.\уен:”Ашамлыклар кибете”
Март	“Светофорны күзәтү” **ЮЙК**	Светофор сигналарын өйрәтү	1.Балаларны светофор белән таныштыру,төп төсләр турындагы белемнәрен ныгыту. 2.Күреп һәм ишетеп кабул итүне үстерү. 3.Игътибарлылык тәрбияләү.	Д\уен:”Дөрес светофорны эзләп тап” Х\уен:”Атлар”
	“Син өйдә берүзең” **ТИН**	Куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәргә өйрәтү	1.Газ һәм электр җиһазларына кагылмаска, 2.тавышланып уйнамаска 3.ишек һәм тәрәзәне өлкәннәрдән башка ачмаска кирәклеген аңнарына җиткерү.	Матур әд. уку:“Кәҗә бәтиләре һәм бүре” Аралашу**:** Әңгәмә
	СЯР			Д\уен:”
Апрель	“Транспорт төрләре һәм аларның аермалыклары” **ЮЙК**	Балаларны транспорт төрләрен аерырга өйрәтү	1.Балаларның үзләренә таныш булган транспорт төрләре турындагы белемнәрен ныгыту. 2.Хәтер һәм фикерләүне (анализлау	Д\уен:”Исеңдә калдыр” Х\уен:”Светофорның төсләре”

			күнекмәләрен) үстерү. 3. Аралашуда мөстәкыйльлек тәрбияләү.	
	“Янгын нәрсәдән чыгарга мөмкин?” **ТИН**	Куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәргә өйрәтү	1.Балаларны,картинада сурәтләнгән рәсемнәр аша, янгын килеп чыгардай эш-гамәлләр белән таныштыру; 2.зурлардан башка электр приборларына, шырпыга, ут кабызгычларга кагылырга ярамаганлыгын аңнарына җиткерү; 3.Куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәргә өйрәтү	Д\уен:” Матур әдәбият: ”Песи өендә янгын” шигырен уку.
	СЯР			Д\уен:”
Май	“Без барабыз, барабыз, барабыз” **ЮЙК**	Балаларның транспорт төрләре турындагы белемнәрен ныгыту	1.Балаларның кайбер транспорт чаралары турындагы күзаллауларын ачыклау, алган белемнәрен ныгыту. 2.Тәрбиячинең рәсем буенча сөйләгәннәрен тыңлау һәм кабул итү күнекмәләрен үстерү. 3.Әйләнә – тирә мохиткә кызыксыну тәрбияләү.	Д\уен:”Тиз җавап бир” Х\уен:”Үз төсеңне тап”
	“Зарарлы үсемлекләр” **ТИН**	”Зарарлы үсемлекләр” төшенчәсе белән таныштыру.	1.”Зарарлы үсемлекләр” төшенчәсе белән таныштыру. 2.Урманда үз-үзеңне дөрес тоту кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту.	Д\уен: ”Ярый-ярамый”
	“Баллыкайда кунакта” **СЯР**	Балаларга баллы ризыкларның сәламәтлеккә тискәре тәэсир итүен ачыклау	1.Балаларга баллы ризыкларның сәламәтлеккә тискәре тәэсир итүен ачыклау. 2.Фикерләү сәләтләрен үстерү. 3.Сәламәтлеккә карата сак караш тәрбияләү.	Әңгәмә

2.3.2. «ТАНЫП БЕЛҮ ҮСЕШЕ» белем бирү өлкәсе

ЭЛЕМЕНТАР МАТЕМАТИК ТӨШЕНЧӘЛӘР ФОРМАЛАШТЫРУ

Аңлатма язуы

Элементар математик төшенчәләр формалаштыру баланың акыл үсешендә зур урын алып тора. Оештырылган белем бирү эшчәнлегендә күп төрле дидактик уеннар кулланыла, логик мәсьәләләр чишелә.

Ел ахырына балалар алган белемнәр:
• Төсе, формасы, зурлыгы буенча предметларны төркемләү (барлык кызыл, барлык зур, барлык түгәрәк предметларны сайлап алу
• Өлкәннәр ярдәмендә аерым предметларны бер төркемгә җыеп берләштерә, төркемнән бер предметны аерып ала белү.
• Әйләнә-тирәдәге бер һәм күп санлы бердәй предметларны таба белү.
• Бер предметны икенчесенең өстенә,астына,янына кую юлы белән зурлыклары төрле булган ике предметны чагыштыру:кайсы предметның озынрак-кыскарак,киңрәк-таррак,биегрәк-тәбәнәгрәк булуын күрсәтү.
• Түгәрәк,квадрат,өчпочмак,почмак,почмаклы һәм түгәрәк формалы предметларны танып әйтә белү.
• Түбәндәге сүзләрнең мәгънәләрен аңлату: өстә-аста,алда-артта,сулда-уңда,өстендә-астында,өске-аскы (сызык).
• Тәүлек өлешләрендә ориентлаша белү: иртә-кич, көн-төн.

Ай	Атна	Эшчәнлек темасы	Бурычлар
сентябрь	I	“Зур” һәм “кечкенә”	Предметларны зурлыклары буенча аера белүләрен ныгыту; Зур” һәм “кечкенә”сүзләрен куллану.
	II	Шар һәм куб.	Шар һәм кубны таный һәм атый белергә өйрәтү; төсләре һәм зурлыклары буенча чагыштыру
	III	Предметларның зурлыклары	Балаларда контраст зурлыктагы предметлар турында күзаллау формалаштыру, зур һәм кечкенә сүзләрен куллану; атый белүләрен ныгыту.
	IV	Үткәннәрне кабатлау.	Балаларның предметларның формасы, төсе турындагы белемнәрен ачыклау.
октябрь	I	Бер, күп, аз.	Саны буенча предмет төркемнәрен аера белүләрен ныгыту; предм-ны берәү, аз, күп билгеләре буенча аерырга өйрәтү; бала-ың игътибарын, зиһенгә алуларын һәм табигатьнең матурлыгын тоемлауларын үстерү
	II	Предметларның бертөрле, аз һәм күп билгеләре буенча төркемләү.	Аерым предметлардан төркем төзергә. Бертөрле предметларны төс һәм размер буенча төркемгә җыярга ,”берәү”,”күп” һәм “берәү дә юк” сүзләрен кулланырга өйрәтү. Аерым предметлардан төркем төзергә һәм төркемнән бер предметны аерып алырга өйрәтүне дәвам итү.
	III	Предметлар төркеме төзү, төркемнән бер предметны аеру.	Аерым предметлардан төркем төзергә һәм төркемнән бер предметны аерып алырга өйрәнүне дәвам итү; барлыкларны “берәү”, “күп”, “берәү дә юк”сүзләре б-н билгеләү.
	IV	Түгәрәк, квадрат.	Түгәрәк, квадрат формасы белән танышу. Таныргa өйрәнү, кул хәрәкәтен тоемлау юлы белән фигураны тикшерү; ”бер”,”берешәр” һәм “берәү дә юк” сүзләрен сөйләмдә активлаштыру. Түгәрәкне кул б-н тоемлау, зур һәм кечкенә түгәрәкне аера белүне өйрәнүне дәвам итү.

Ноябрь	I	"Озын-кыска"	Предметларны чагыштырырга өйрәтү, озын,кыска,озынрак сүзләре б-н таныштыру
	II	Предметларны чагыштыру	Предметларны озынлыклары буенча чагыштырырга өйрәуәтүне дәвам итү
	III	Квадрат	Геометрик фигураларны таный белергә һәм дөрес атарарга өйрәтү
	IV	Квадратны өйрәнүне дәвам итү	Квадратны һәм түгәрәкне аера һәм дөрес атарга өйрәтүне дәвам итү
Декабрь	I	Озын-кыска "Бер-күп"	предметларны озынлыклары буенча чагыштырырга өйрәтү Тирә-юньдә бер һәм күп предметларны таба белүне камилләштерүне дәвам итү
	II	Предметларны чагыштыру	предметларны озынлыклары буенча чагыштырырга өйрәтүне дәвам итү, икетөркем предметларны озынлыклары б-ча чагыштырырга һәм"күбрәк","бертигез"сүзләре б-н әйтергә өйрәтү
	III	"Киң-тар, киңрәк-таррак" (ныгыту)	Берсе өстенә икенчесен кую һәм берсе янына икенчесен кую ысулы белән киңлеге буенча контраст булган ике предметны чагыштырырга өйрәтүне ныгыту
гыйнвар	I	Өчпочмак	Өчпочмак белән таныштыру; фигураны танырга һәм атарга өйрәтү, хәрәкәтне тою ысулы белән тикшереп карау.
	II	Күп, бертигез, никадәр-шулкадәр.	Ике бертигез группа предметларын берсе янына икенчесен куеп карау юлы белән чагыштырырга, чагыштыру нәтиҗәләрен күп, бертигез, никадәр-шулкадәр сүзләре белән белдерергә өйрәтү.
	III	Күп, бертигез, никадәр-шулкадәр. /Ныгыту/	Ике бертигез группа предметларын берсе янына икенчесен куеп карау юлы белән чагыштырырга, чагыштыру нәтиҗәләрен күп, бертигез, никадәр-шулкадәр сүзләре белән белдерергә өйрәтү
февраль	I	Күп,бертигез,никадәр-шулкадәр	Ике бертигез төркем предметларын берсе янына икенчесен куеп карау юлы белән чагыштырырга һәм чагыштыру нәтиҗәләрен күп, бертигез, никадәр- шулкадәр сүзләре белән билгеләргә өйрәтүне дәвам итү.
	II	Биек-тәбәнәк, биегрәк-тәбәнәгрәк	Биеклеге буенча ике предметны чагыштыру алымнары белән таныштыру, биек-тәбәнәк, биегрәк-тәбәнәгрәк сүзләрен аңларга өйрәтү
	III	Биек-тәбәнәк, (алдагы эшчәнлекне ныгыту).	Биеклеге буенча ике предметны чагыштыру алымнары белән таныштыруны дәвам итү, биек-тәбәнәк, биегрәк- тәбәнәгрәк сүзләрен аңларга өйрәтүне дәвам итү
	IV	"Күп-аз, никадәр- шулкадәр."	Берсен икенчесенә кую ысулы белән ике тигез булмаган предметлар төркемен чагыштырырга өйрәтү, үз гәүдәләре якларында ориентлашуда күнектерү
март	I		
	II	Күбрәк-азрак, никадәр-	Предметларның тигез һәм тигез булмаган ике төркемен чагыштыру осталыгын

		шулкадәр.	камилләштерү, бертигез, никадәр-шулкадәр, күбрәк-азрак чагыштырмаларын өйләмдә куллану.
	III	Күбрәк-азрак, никадәр-шулкадәр.	Предметларның тигез һәм тигез булмаган ике төркемен чагыштыру осталыгын камилләштерү, бертигез, никадәр-шулкадәр, күбрәк-азрак чагыштырмаларын өйләмдә куллану
	IV	Предметларны чагыштыру	Предметларның тигез һәм тигез булмаган ике төркемен чагыштыру осталыгын камилләштерү, түгәрәк, квадрат,өчпочмакны аера белергә өйрәтүне дәвам итү
апрель	I	Өстенә, астына, эченә	Өстенә, астына, эченә бәйлек сүзләре кулланып предметларның пространствода урнашуын билгеләргә өйрәтү
	II	Тою органнары ярдәмендә күплекләрне кабул итү	Үрнәк буенча (санамыйча һәм санын әйтмичә) предмет һәм авазлар санын кабул итәргә өйрәтү.Тиз-акрын сүзләренең мәгънәсен аңлату
	III	Алда-артта,өстә-аста,сулда-уңда	Предметның зурлыгын аерып алырга һәм күрсәтергә, бирелгән билгесе буенча төркемнән бер, күп предметларны аерырга өйрәтү,
	IV	Алда- артта, өстә-аста, сулда-уңда."	Предметның зурлыгын аерып алырга һәм күрсәтергә, бирелгән билгесе буенча төркемнән бер, күп предметларны аерырга өйрәтүне дәвам итү,
май	I	Геометрик фигуралар.	Бирелгән сыйфатлары буенча предметны төркемнән аерып алу осталыгын формалаштыру. Геометрик фигураларны төсе һәм зурлыгы буенча төркемләштерү.
	II	Геометрик фигуралардан рәсемнәр төзү.	Балаларны билгеле бер рәсем төзү өчен әзер геометрик фигураларны танырга, атарга, сайларга, тезергә өйрәтүне дәвам итү.
	III	Йомгаклау	Программа материалын үзләштерүне һәм конкрет яшь төркеменең үзенчәлекләрен исәпкә алып эшне ирекле планлаштыру.
	IV	Йомгаклау	Программа материалын үзләштерүне һәм конкрет яшь төркеменең үзенчәлекләрен исәпкә алып эшне ирекле планлаштыру.

ПРЕДМЕТЛЫ ТИРӘЛЕК, СОЦИАЛЬ ДӨНЬЯ, ТАБИГАТЬ ДӨНЬЯСЫ БЕЛӘН ТАНЫШТЫРУ

Аңлатма язуы

«Танып белү үсеше» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларда танып белү ихтыяҗларын һӘМ акылны үстерү максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә һӘМ белем бирү бурычларын билгели.

Баланы үзе яши торган урам, шәһәр (авыл), республика исемнәрен әйтергә өйрәтү. Шәһәрнең (авылның) истәлекле урыннары турында сөйләү.

Туган шәһәрдә (авылда) булган вакыйгалар турында әңгәмәләрдә ешрак катнашу тәҗрибәсе туплауларына ирешү. Туган як образлары белән бәйле буклетлар, журналлар, рәсемле китаплар, альбомнар, истәлекле урыннарда гаилә белән төшкән фотосурәтләр, значоклар,

открыткалар җыелмасы тупларга теләк тудыру.

Кеше яши торган торак төзелеше (шәһәрдә һәм авылда), йорт кирәк-яраклары турында күзаллаулар булдыру. Кеше кулы белән ясалган җайланмаларның төзелеше һәм билгеләнеше турында сораулар бирергә, һәр яңалык белән танышырга омтылыш тәрбияләү.

Кешенең хуҗалык эшчәнлеген - үзе, тору урыны, йорт хайваннары һәм үсемлекләр, ишегалдының, урамының чисталыгын - кайгыртуы турында беренчел күзаллаулар формалаштыру. Шәһәр (авыл) урамнарын, торак йортларны тәртиптә тотарга теләк тудыру.

Бирелгән урынның кайбер үсемлекләре: агачлар (нарат, өрәңге), бүлмә гөлләре (бальзамин, фуксия), гөмбәләр (ак гөмбә, майлы гөмбә, баллы гөмбә), җимешләр (алма, слива), яшелчәләр (кыяр, помидор, суган, кишер, шалкан), җиләкләр (кура җиләге, миләш, чия, карлыган) белән таныштыруны дәвам итү. Өлкәннәргә җиләк-җимеш, яшелчәләр уңышын җыярга булышу теләге тудыру.

Бөҗәкләр (кырмыска, умарта корты, коңгыз, шөпшә) турындагы күзаллауларын баету; кыргый һәм йорт хайваннары, төркемдәге табигать почмагында яшәүчеләр белән танышуны дәвам итү. Балалар бакчасындагы участокка очып килүче кошларны (чыпчык, кызылтүш, песнәкне) күзәтү оештыру, аларны ел буена өстәмә ашатырга теләк уяту.

Балаларның кырда, урманда, елгада күргәннәрен сөйли алуларына ирешү. Үзләренә ошаган үсемлек, хайван, табигать почмагының рәсемен ясарга, фотога төшерергә омтылыш тәрбияләү

Комплекслы – тематик план

Ай	**Атна**	**Эшчәнлек темасы**	**Бурычлар**
сентябрь	I	Йомшаккай әзерләгән сюрприз	Агачтан ясалган уенчыкларны карау; предметларның төсен , формасын билгели белергә өйрәтү.
	II	Манара	Төрле зурлыктагы һәм төстәге төзү материалы б-н үрнәк буенча манара төзү.
	III	Куян үстергән кишер һәм помидор	Яшелчәләр, җиләк – җимешләр турында белемнәрен камилләштерү, тәмен, формасын, төсен истә калдыру.
	IV	Сары, кызыл яфраклар	Ел фасыллары турындагы күзаллауларын үстерү.
октябрь	I	Кунак каршылыйбыз	Савыт- сабаның аерым предметлары атамасын, аларның кулланышын өйрәтү;
	II	Мин Камаз онығы	КАМАЗ машинасы, йөк машинасы б-н таныштыру;
	III	Әнисе һәм баласы	Йорт хайваннары һәм аларның балалары турында белем бирү;
	IV	Минем йорт, минем гаилә	Балаларда гаилә турында күзаллауны үстерү; гаилә әгзалын әйтергә өйрәтү; ихтирамлы мөнәсәбәт тәрбияләү.
ноябрь	I	Безнең яраткан апабыз	Тәрбияче ярдәмчесе һөнәре турында балаларның күзаллауларын формалаштыруны дәвам итү; балаларның игътибарын, хәтерен үстерү; өлкәннәр хезмәтенә карата хөрмәт тәрбияләү.
	II	Җәнлекләр кышка әзерләнә	Балаларны җәнлекләрнең кышкы табигатьтә яшәү рәвеше белән таныштыруны дәвам итү; грамматик яктан дөрес сөйләмен үстерү; балаларда тере табигатькә карата кызыксыну тәрбияләү.

	III	Иң кадерлем, якыным-әнием	Әниләрне хөрмәт итәргә өрәтү; аларга карата җылы хисләр тәрбияләү; шатландырырга,һәрчак сүзләрен тыңларга кирәклегенә төшендерү.
	IV	Әниләрен табыйк	Йорт хайваннарына карата миһербанлылык тәрбияләү; тышкы билгеләренә карап, хайваннарны аерып күрсәтә белү күнекмәләрен үстерү,ничек тавыш бирүләрен әйтергә өйрәтү.
декабрь	I	Кыш билгеләре	Кышкы табигатькә хас билгеләр турындагы белемнәрен үстерү, башка ел фасыллары белән чагыштыру, матурлыкка соклану хисе уяту.
	II	Хуш киләсең карлы кыш	Балаларның кыш турында белемнәрен тирәнәйтү; игътибарны, бәйләнешле сөйләмтелен үстерү; биремнәрне үтәүгә кызыксыну уяту.
	III	Җимнәр сибәм кошларга	Кошларга карата кайгыртучанлык тәрбияләү. Кызыксынучанлык күнекмәләрен үстерү; өлкәннәр ярдәмендә җимлекләр куярга өйрәтү.
	IV	Яңа ел уенчыклары	Балаларны Яңа ел бәйрәмен каршыларга әзерләү,чыршы уенчыклары белән таныштыру, пыяладан ясалган уенчыкларның, предметларның билгеләрен ачыклау; балаларның сенсор сәләтләрен һәм кызыксынуын, күзәтүчәнлеген үстерү; чыршы уенчыкларына сак караш тәрбияләү. Бәйрәмгә карата кызыксыну уяту.Яңа ел бәйрәменә серлелек өстәү.
январь	I	Минем гаилә	Гаилә төшенчәсе турында белемнәрен үстерү, гаилә турында кечкенә хикәя төзү, балаларда зурларга һәм кечкенәләргә карата ихтирамлылык тәрбияләү.
	II	Кыш билгеләре	Балаларның кыш турындагы белемнәрен ныгыту; балаларның күрсәтмә образлы фикерләвен үстерү; туган табигатькә мәхәббәт һәм эстетик хисләр тәрбияләү.
	III	Җәнлекләр кышкы урманда	Балаларның кыргый хайваннар турындагы күзаллауларын формалаштыру, табигаттәге сезонлы үзгәрешләр турындагы белемнәрен ныгыту; бәйләнешле сөйләм телен үстерү, сөйләмнең грамматик төзелешен камилләштерү; хайваннарга сакчыл караш тәрбияләү.
	IV	Кыш көне агачлар	Кыш көне агачлардагы үзгәрешләрне билгеләү, чыршы күркәсен күзәтү.
февраль	I	Йорт хайваннары	Йорт хайваннары турында белемнәрен камилләштерү, песине һәм этне күзәтү, үз-үзләрен тотышларын билгеләү.
	II	Юллариминбулсын	Юлда үз-үзеңне дөрес тоту кагыйдәләрен кабатлау, ныгыту.
	III	Үсенте	Балаларны чәчәк, суган үрентеләре утыртырга өйрәтү, урентеләрнең шытып чыгуын күзәтеп тору кирәклеген аңлату.
	IV	Без- солдатлар!	Балаларны Ватанны саклаучылар көне б/н таныштыру; очкычның, вертлетның өлешләрен, формасын аерырга һәм атарга өйрәтүне, исемнәрне сыйфатлар белән яраклаштыру күнекмәләре формалаштыруны дәвам итү.
март	I	Яз килә, яз!	Балаларны яз, аның айлары, билгеләре турында белемнәрен ныгыту; табигать күренешләре турында күзалауларын формалаштыруны дәвам итү; табигатькә сак караш тәрбияләү.
	II	Әниемтурындасөйлим	Бәйрәмнәр белән таныштыруны дәвам итү,әниләргә хөрмәт тәрбияләү.

	III	Өй җиһазлары	Балаларны өй җиһазлары белән таныштыруны дәвам итү, билгеле бер билгеләр буенча туплау.
	IV	Язгы эшләр	Балаларны яз, аның айлары, билгеләре турында белемнәрен ныгыту;яз көне башкарыла торган эшләр турында күзаллау формалаштыруны дәвам итү
апрель	I	Табак-савытлар	Табак – савытлар белән таныштыруны дәвам итү, билгеле бер билгеләре буенча бер төркемгә туплау
	II	Мин яшәгән йорт	Шәһәр урамнары белән таныштыруны дәвам итү, яшәгән адресларын белергә кирәклеген аңлату, туган якка карата мәхәббәт тәрбияләү.
	III	Галәм киңлекләренә сәяхәт	Беренче очучы Юрий Гагарин белән танышу аша илебезгә карата горулык хисләре тәрбияләү, образлы күзаллауларын үстерү, Кояш системасы, планеталар турында элементар белешмә бирү, алар турында күбрәк беләсе килү теләге уяту.
	IV	Габдулла Тукай	Балаларда Г.Тукайның күпкырлы иҗатына кызыксыну уяту,ихтирам хисләре тәрбияләү.
май	I	Тәҗрибә.Суның үзенчәлекләре	Яшәү чыганагы булган суга сак караш тәрбияләү.Гади тәҗрибәләр һәм уеннар аша балаларның су үзенчәлекләре турындагы белемнәрен тирәнәйтү.
	II	Җиңү бәйрәме	Җиңү көне турында күзаллауларын формалаштыру, кайбер хәрби һөнәрләр белән таныштыруны дәвам итү. Хәрбиләр һөнәренә хөрмәт, горурлык хисләре тәрбияләү.
	III	Нәрсә улКызыл китап?	Балаларны сирәк очрый торган үсемлекләр турындагы китап белән таныштыру. Китапка кертелгән хайван һәм үсемлекләрне кызгану,саклау хисләре тәрбияләү.
	IV	Чәчәкләр	Җәйге табигатьтәге үзгәрешләр белән таныштыруны дәвам итү. Чәчәкләргә карата сакчыл караш тәрбияләү.

2.3.3. «СӨЙЛӘМ ҮСЕШЕ» белем бирү өлкәсе

СӨЙЛӘМ ТЕЛЕН ҮСТЕРҮ

Аңлатма язуы

Балада туган теленә карата кызыксыну уяту. Уен ситуацияләре, мәгълүмати-аралашу технологияләре куллану, балалар эшчәнлегенең төрле төрләрен (уен, аралашу, нәтиҗәле эшчәнлек төрләрен) оештыру аша сөйләмне аңлау һәм туган телдә сөйләшәсе килү теләге уяту.Туган телендә аралашуны үзләштерү өчен шартлар булдыру.Авазларны дөрес әйтү, сәнгатьле сөйләм нигезләрен формалаштыру.

Эшчәнлек төрләрендә сөйләм үсешенең сүзлек эше, сөйләмнең грамматик төзелеше өстендә эш, аваз культурасы тәрбияләү, бәйләнешле сөйләм үстерү, матур әдәбият һәм халык иҗаты белән таныштыру бурычлары хәл ителә.

Балалар белән эшләү процессында *сүзлек эше* зур урын ала. Сүзлек эше - бәйләнешле сөйләм нигезе. Эшчәнлек конспектлары сүзлек эшенең өч бурычын чишә:

1. Иң беренче чиратта, гомуми кулланылыштагы лексика хисабына (предметларны, аларның төп билгеләрен, сыйфатларын, алар белән эш-хәрәкәтләрен атау) сүзлекне баету.

2. Сүзлеккә төгәллек кертү. Балаларга сүзне әйтү үрнәген бирү, аны һәр бала белән күп тапкыр кабатлау.

3. Сүзлекне активлаштыру.

Сөйләмнең грамматик төзелешен формалаштыруның төп шарты – тәрбиячедәнең, өлкәннәрнең грамоталы сөйләме һәм сөйләмнең морфологик, синтаксик ягын, сүзъясалу ысулларын үзләштерү буенча үткәрелә торган күнегүләр.

Аваз культурасы тәрбияләү буенча эш аның сөйләм сулышы, ишетеп кабул итү, артикуляция аппаратын үстерү һ. б. шундый компонентларны үз эченә ала.

Бәйләнешле сөйләм үстерү сөйләмнең ике формасын - диалоглы һәм монологлы сөйләм үстерүне күздә тота. Диалоглы сөйләм үстерүдә сорау-җавап формасы, балаларның үзләренең сорау бирә, бер-берсенә мөрәҗәгать итә белүе – иң отышлы формалар. Балаларның кечкенә хикәяләрне мөстәкыйль төзи белүе монологлы сөйләм барлыкка килүдә мөһим күрсәткеч булып тора.

Комплекслы – тематик план

Ай	**Атна**	**Эшчәнлек темасы**	**Бурычлар**
сентябрь	I	“Кояш, чык!”	Җәй турындагы күзаллауларын киңәйтү. Тәүлек өлешләрен дөрес әйтергә күнектерү. Балаларның сөйләмен, игҗтибарын, күзаллауларын.ю иҗади сәләтләрен үстерү. Балаларда табигатҗ белән кызыксыну тәрбияләү.
	II	“Ә” авазы	1) “ә” сузык авазын төгәл итеп әйтергә өйрәтергә, авазны кыска һәм озак итеп әйтүдә күнектерергә. “Ә” авазын аерым, сүзләрдә һәм җөмләләрдә әйтүдә ныгыту;2) балаларның эмоциональ сферасын, сорауларга теләп җавап бирү осталыгын үстерү;3) сюжетны чагылдыра торган уеннарда катнашу теләге тәрбияләү.
	III	Бакчада көзге алмалар өлгерде	1) балаларның көз, табигатьтәге көзге үзгәрешләр, җиләк-җимешләр (алма, аның билгеләре) турында күзаллауларын баету нигезендә сүзлек запасын киңәйтү һәм активлаштыру, тиңдәш кисәкләр кергән җөмләләр төзергә өйрәтүне дәвам итү; 2) балаларның игътибарын, кабул итүләрен, хәтерен, сенсор сәләтләрен, артикуляция аппаратын үстерү; 3) коллективта эшләү, сорауларга җавап бирү теләге тәрбияләү.
	IV	Алтын көз	1) тиңдәш кисәклрдән торган җөмләләр төзергә өйрәтүне, аерым предметлардан төркем төзергә, характерлы билгеләре буенча предметны төркемнән аерырга өйрәтүне дәвам итү; предметларның саны буенча бәйләнеш урнаштырганда “бер”, “күп”, “аз”, “берәү дә юк” сүзләрен куллана, сүзләрдә [с], [з], [ф], [к] тартыкларын ачык итеп әйтә белү осталыгын камилләштерү;2) балаларның игътибарын, зиһенгә алуларын һәм табигатьнең матурлыгын тоемлауларын, тәрбияче соравына аңлаешлы итеп җавап бирә белүләрен үстерү; 3) сорауларга җавап бирү теләге, табигатькә карата яхшы мөнәсәбәт тәрбияләү.
	V	Аю белән бабай	1)Әкиятнең эчтәлеге белән таныштыру, сорауларга аңлап җавап бирү осталыгын булдыру. Үсемлекләр турындагы белемнәргә төгәллек кертү. 2) балаларның игътибарын, кабул итүләрен, диалогик сөйләмнәрен үстерү. 3) халык авыз иҗаты әсәрләренә мәхәббәт тәрбияләү.

октябрь	I	Безнең гаилә	1) балаларның гаилә һәм гаилә әгъзалары турындагы белемнәрен ныгытуны дәвам итү,исемнәрне сан, тартым белән төрләндерү (әни-әниләр, әни-әнием) осталыгын камилләште рү;2) балаларның зурлар белән ирекле аралашуларын, игътибарын, хәтерен, кабул итүен, фикерләвен үстерү;3) гаиләгә һәм гаилә әгъзаларына карата игътибарлы, кайгыртучан булырга өндәү.
	II	Алсуның яңа өе.	1) балаларны җиһаз белән таныштыру, билгеләнеше буенча гомумиләштерергә өйрәтү, бирелгән сорауны аңлау һәм җавап бирүне формалаштыру; 2) җиһаз предметларының атамасын һәм билгеләнешен ачыклау, аларның нинди материалдан эшләнгәнен аеру осталыгын, артында, янында, өстендә кебек сүзләр хисабында сүзлекне үстерү;3) җиһазга карата сакчыл караш тәрбияләү.
	III	“Көзге яңгыр”	Шигырьнең эчтәлеген аңлауларына ирешү, эчтәлеге буенча сорауларга җавап бирергә, уен барышында чикләнгән мәйданда йөгерергә күнектерү.
	IV	Уенчык песи баласы турында хикәяләү.	Песи баласы турында кыска хикәя төзергә өйрәтү. Балаларның гаилә турындагы күзаллауларын киңәйтү, уенчыкларны карауга балаларны җәлеп итү. Йорт хайваннарына карата мәрхәмәтлелек, кайгыртучанлык хисләре тәрбияләү.
ноябрь	I	Алсуның яңа өе.	1)балаларны җиһаз белән таныштыру, билгеләнеше буенча гомумиләштерергә өйрәтү, бирелгән сорауны аңлау һәм җавап бирүне формалаштыру;2)җиһаз предметларының атамасын һәм билгеләнешен ачыклау, аларның нинди материалдан эшләнгәнен аеру осталыгын, артында, янында, өстендә кебек сүзләр хисабында сүзлекне үстерү;3)җиһазга карата сакчыл караш тәрбияләү.
	II	Үз- үзеңне әдәпле тоту	1. бал-ны өлкәннәргә һәм иптәшләренә карата игътибарлы,ярдәмчел булырга өйрәтү;2.сөйләмдә ягымлы сүзләр куллану күнекмәләрен үстерү;
	III	Кем нәрсә ярата?”татар халык әкиятен сөйләү	1.әкиятнең эчтәлеген аңлауларына,тәрбияче сорауларын аңлап җавап бирүләренә ирешү;бал-ң йорт кошлары һәм хайваннары турындагы күзаллауларына төгәллек кертү;аваз ияртемнәрен ачык һәм дөрес әйтергә күнектерү;2.бал-ң аңга алуларын,игътибарын,образлы фикерләүләрен,ишетү сәләтен үстерү;3.кошларга,хайваннарга карата кайгыртучанлык тәрбияләү
	IV		
декабрь	I	”Кыш житте”	Тирә-юнь белән таныштыруны дәвам итү. Кыш турында зур рәсем карау, эчтәлеге буенча сорауларга җавап алу. Ике-өч җөмләдән торган хикәя төзергә өйрәтү, кышкы киемнәрне тасвирлау, кием төшенчәсен ныгыту.
	II	Төлке бездә кунакта	1) сөйләмдә бәйлек сүзләрне (эчендә, артында, астында, өстә, өстендә) кулланырга, “кайда?, “кая?” сорауларына җавап бирү, тәрбияче һәм иптәшләре белән ирекле аралашырга өйрәтүне

			дәвам итү; 2) игътибарны, тәрбияченең сүзле күрсәтмәләре буенча эшләү осталыгын үстерү;3) җәнлекләргә карата кайгыртучанлык тәрбияләү.
	III	Алсуны урамга киендерәбез. (Кышкы киемнәрне карау)	1) кышкы киемнең билгеләнешен, төсен, детальләрен, материалын аерып алып, аны карарга өйрәтү, исемне сыйфат белән туры китереп, сорауларга җавап бирүне дәвам итү;2) тукыма, мех, йомшак, җылы, шома, ак, яшел (зәңгәр) сүзләре хисабына сүзлекне активлаштыру, конкрет-образлы фикерләүне, игътибарны, күрү хәтерен үстерү;3) киемнәргә карата сакчыл караш тәрбияләү.
	IV	Кар ява .	1) балаларның кыш турында күзаллауларын киңәйтү, кар, аның билгеләре белән таныштыруны дәвам итү, сөйләмдә сыйфатларны дөрес куллана белү осталыгы камилләштерү;2) балаларның игътибарын, диалоглы сөйләмен, рәсем ясауга кызыксынуларын, пространствода ориентлашуларын, сөйләм сулышын үстерү; 3) башкаларга ярдәм итү теләге тәрбияләү.
гыйнвар	I	“Предметлар төркеме буенча сөйләү.	Аваз культурасы [ч] авазы өстендә эшләү, биргән сорауларга тулы җавап бирергә өйрәтүне дәвам итү.
	II	“Кыргый хайваннар”	Кыргый җәнлекләр турында күзаллаулар формалаштыруны дәвам итү, кыргый хайваннарга карата кызыксыну уяту, сөйләм телен үстерү.
	III	Ә. Кари “Кыш”	Шигырьнең өзеген ятлау, сөйләм телен үстерү, кыш ел фасылына хас билгеләрдән алгоритм төзү.
	IV	“Ап – ак тунлы кыш”	Кыш турындагы белемнәрен киңәйтү.Игтибарларын, хәтерләрен, бәйләнешле сөйләм телен үстерү, бердәм хезмәт хисләре тәрбияләү.
февраль	I	Очучылар	1) балаларны самолетның өлешләрен, зурлыгын, формасын аерырга һәм атарга өйрәтүне, исемнәрне сыйфатлар белән яраклаштыру күнекмәләре формалаштыруны, [у] сузык авазын әйтүдә күнектерүне уенчыклар (самолет) белән таныштыруны дәвам итү, очучы, очып китү, очып төшү, аска, өскә, уңга, сулга, самолет сүзләре хисабына сүзлекне активлаштыру; 2) балаларның нинди? кайда? кая? нәрсә? сорауларына тулы фразалар белән җавап бирү осталыгын, игътибарын үстерү;3) очучы һөнәренә хөрмәт, патриотик хисләр тәрбияләү.
	II	“Хәрби һөнәрләр”	Хәрби һөнәрләр, аларның төрләре, хәрби техника турында белемнәрен формалаштыру, хәрби һөнәрләргә карата хөрмәт тәрбияләү. Кайбер авазлар өстендә эшләү.
	III	М.Җәлил “Карак песи”	Балаларда патриотик хисләр тәрбияләү. Шигырне сәхнәләштерү аша бал-да артистлык күнекмәләрен үстерү. М.Җәлил турында балаларның белемнәрен баету, аның әсәрләре белән танышуны дәвам итү. Әйтелешләре авыр сүзләр өстендә эшләү.
	IV		

март	I	Кояш гомере телим мин, әнием сиңа!	1) балаларның әниләр бәйрәме, әниләре турындагы белемнәрен киңәйтү, [ә] авазын ачык итеп әйтү осталыгын камилләштерү, әңгәмәдә катнашуга җәлеп итү;2) балаларның игътибарын, кабул итүләрен, хәтерен, диалоглы сөйләм формасын үстерү;3) балаларда әниләргә мәхәббәт һәм аларга ярдәм итү теләге тәрбияләү.
	II	“Теремкәй” рус халык әкиятен сөйләү	1) балаларны әкиятне игътибар белән тыңларга, сюжетның эзлеклелеген күзәтә белергә өйрәтү;2) Тычкан-Чыелдык, бака-Бакылдык, куян-Куркаккай, төлке-Хәйләбай, бүре-Соры колак, аю- Камыт аяк сүзтезмәләре хисабына балаларның сүзлеген активлаштырырга, ихутибарны, ишетү, күрү хәтерен үстерү;3) халык иҗатына кызыксыну тәрбияләү.
	III	Бозау, колын, бәрән турында сөйлибез	1) язгы табигатьнең характерлы үзенчәлекләре турында күзаллауларын киңәйтү, тәрбияче белән бергә уенчык турында кечкенә хикәя (2-3 җөмлә) төзергә, кире мәгънәдәге сүзләрне (зур - кечкенә, калын – нечкә) аера белергә өйрәтүне дәвам итү, балаларның аваз ияртемнәрен әйтә белүләрен ныгыту; 2) балаларның кабул итүләрен һәм монологлы сөйләмен, кул хәрәкәтләрен үстерү;3) балаларда хайваннар тормышына кызыксыну тәрбияләү.
	IV		
апрель	I	“ Күчмә кошлар”	Кошларга сакчыл караш тәрбияләү. Балаларның кошлар турындагы белемнәрен ныгыту. Күчмә кошларның исемнәрен дөрес итеп әйтергә өйрәтү.
	II	“Халкыбыз мирасы белән кызыксыну”	Әби-бабаларыбыз иҗат иткән әйберләргә хөрмәт тәрбияләү. Татар халкының декоратив-кулланма сәнгать үрнәкләре белән таныштыру. Бәйләнешле сөйләм телен үстерү.
	III	“Предметларга тасвирлама”	“Могҗизалы капчык” уены уйнау, уенчык буенча кечкенә тасвирлама төзү күнекмәләрен камилләштерү, сөйләм телен үстерү.
	IV	“Габдулла Тукай шигырьләре”	Шагыйрьнең иҗатына ихтирам хисләре тәрбияләү. Балаларны Тукайның тормыш һәм иҗат юлы белән таныштыру. Әдәби әсәрләрне тыңлый һәм сөйли белүләренә ирешү.
май	I	“Бакчадагы эшләр”	Май аенда бакчада башкрыласы эшләр турында белемнәрен арттыру, бәйләнешле сөйләм телен үстерү
	II	“Җинү бәйрәме”	Бәйрәм турында сөйләшү, рәсем турында хикәя төзү, аны сөйләп бирү күнекмәләре булдыру.
	III	Автобуста сәяхәт	1) сүзләрнең мәгънәсен аңларга өйрәтүне дәвам итү, балаларның аваз ияртемнәрен әйтә белүләрен, йорт хайваннары төшенчәсен ныгыту, йорт хайваннары, кошлар турындагы белемнәрен тирәнәйтү; 2) кошларның, хайваннарның хәрәкәтен белдерә торган фигыльләр, иркәләп, яратып әйтелгән сүзләр хисабына сүзлекләрен активлаштыру, балаларның, игътибарын, хәтерен, кабул итүләрен үстерү;3) тере һәм тере булмаган табигать күренешләренә кызыксыну тәрбияләү.
	IV	Мин җәйне яратам	1) табигатьтәге җәйге үзгәрешләр турындагы күзаллауларын киңәйтү, билгеле бер ситуациягә туры килгән фигыльләрне сөйләмдә куллануларын активлаштыру, сөйләмдә “бер”, “күп”

			төшенчәләрен ныгыту; 2) балаларның игътибарын, диалоглы сөйләмен, уңай хис-кичерешләрен, кабул итүләрен үстерү;3) табигатькә сакчыл караш тәрбияләү.

2.3.4.«СӘНГАТИ - ЭСТЕТИК ҮСЕШ» белем бирү өлкәсе

ИҖАДИ СӘНГАТЬ

Аңлатма язуы

«Иҗади сәнгать» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларда әйләнә-тирәдәге матурлыкка кызыксыну уятуны һәм үз- үзләрен күрсәтү ихтыяҗларын канәгатьләндерүне формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә һәм белем бирү бурычларын билгели.

Рәсем ясау

Балаларның игътибарын табигать матурлыгына юнәлдерү, алар белән берлектә үсемлек һәм хайваннар дөньясы объектларының форма, төс, төзелеш камиллегенә соклану.

Татар декоратив-гамәли сәнгате әсәрләре белән танышуны дәвам итү.

Балаларны «орнамент» төшенчәсе белән таныштыру. Татар орнаментында оста итеп чагылдырылган чын чәчәк-үсемлек мотивларын карау. Бизәкнең өлешләрен аера белергә өйрәтү.

Балаларны декоратив эшчәнлеккә тарту: өч яфрак (бер ноктадан өч тапкыр буяу), күкчәчәк, ромашка (акчәчәк), миләш, гөлҗимеш һ. б. ны ясау ысулларын күрсәтү.

Бер, ике яки берничә төсне кулланып, гади элементлардан торган тасма (бордюр) бизәге ясый белүне формалаштыру. Чәчәкле үсемлекләргә төсләрне туры китерү кирәклегенә игътибар итү.

Берничә өлештән (кош, күбәләк, умарта корты фигуралары) торган предметларның формасын һәм төзелешен чагылдырырга өйрәтү.

Төсмерләр (зәңгәрсу, соры, алсу, шәмәхә) белән таныштыру, төсләрне тою хисен үстерү.

Татар декоратив-гамәли сәнгате үрнәкләре буенча күмәк эшләрне үтәүгә тарту.

Туган шәһәр (авыл) тормышыннан матур вакыйгаларны рәсемгә төшерергә теләк уяту. Рәсемнәрне бергәләп карау һәм нәрсә ясаганны сөйләүләренә ирешү. Иҗади активлык тудырырга булышу.

Ябыштыру

Кисеп ябыштыру сәнгатенә кызыксыну уяту, аның эчтәлеген катлауландыра һәм төрле сурәтләү мөмкинлекләрен киңәйтә бару.

Туры сызык буенча башта кыска, аннары озынрак тасмалар кисәргә өйрәтү. Төсле кәгазьдән киселгән тасмалардан предмет сурәтләргә өйрәтү. Сирень, артыш чәһәкләреннән торган композиция төзү өчен, өзек-өзек аппликация техникасы белән таныштыру.

Чәчәкләр, җиләк-җимешләр һ. б. ны ясау өчен, квадраттан түгәрәкләр һәм турыпочмаклыктан оваллар кисәргә күнектерү. Бизәү максатыннан полосада, квадрат, түгәрәктә декоратив бизәкләр төшерергә өйрәтү. Ритм-тоемлау хисен уяту.

Бер бит кәгазьдә берничә предметны кисеп ябыштыру юлы белән (урам, шәһәр), балаларны сюжетлы аппликация төзүгә якын китерү.

Пөхтә эшләү күнекмәләре булдыру.

Татар декоратив-гамәли сәнгатенең үрнәкләре буенча әзер формалардан (чәчәкләр, күбәләкләр, кошлар) коллектив композиция төзегәндә, үзара ярдәмләшеп эшләү теләге уяту.

Әвәләү

Әвәләп ясау белән кызыксынуны үстерү; балчыктан (тозлы камыр, пластилин) әвәләү күнекмәсен камилләштерү.

Зур кисәктән кечерәк кисәкләр өзеп яки чеметеп алу, аларны бармаклар ярдәмендә түгәрәкләп тәгәрәтү, өлешләрне тоташтыру (чәчәк, гранат, миләш җимешләре); янчелгән шарның өстен шомарту, җиңел генә тарттырып, кырыйларын чеметкәләп чыгу - бөрү (гөбәдия, вак бәлеш һ. б.) күнекмәләре формалаштыру. Махсус таякчык (стека) ярдәмендә ике яки дүрт кисәккә бүлеп (бәлеш кисәкләре), килеп чыккан формаларны үзгәртергә тырышуларын хуплау.

Яңа форма барлыкка китерү өчен, шарның уртасын яньчеп, чокыр ясау ысулын куллану. Махсус таякчыкны файдалану ысуллары белән таныштыру. Әвәләп ясалган әйберләргә шушы таякчык ярдәмендә милли бизәкләр төшерергә омтылуларын хуплау.

Балчык (тозлы камыр, пластилин) белән пөхтә итеп эшләргә күнектерү.

Әвәләп ясалган әйберләрне күмәк композициягә (тәлинкәдәге сый, чәй сервизы һ. б.) берләштерү. Уртак эш нәтиҗәсен күреп шатлану хисләре уяту. Декоратив әвәләп ясауда халык уенчыклары үрнәкләре (Шәмәрдән, Актүбә һ. б. уенчыклар) буенча иң гади образлар тудырырга теләк уяту.

Өстәл театрында куллану өчен, татар халык әкиятләре буенча сюжет әвәләп ясауга кызыксыну һәм теләк тудыру. Балаларда өлкәннәр белән уртак эш нәтиҗәләрен күреп шатлану хисләре уяту.

Комплекслы – тематик план

Рәсем

Ай	атна	**Эшчәнлек темасы**	**Бурычлар**
сентярь	I	Кәгазь, карандашлар белән танышу	Карандашлар, кәгазьләр белән танышу, төсләрне искә төшерү, карандашны дөрес тотарга гадәтләндерү.
	II	“Яңгыр”	Балаларны традицион булмаган рәсем ясау техникасы белән таныштыру. Штрих, буяуларны салмак төшерергә өйрәтү. Төсләрне белүләрен ныгыту, кызыксыну уяту.
	III	“Матур баскыч”	Төрле юнәлештәге (өстән аска;уңнан сулга)туры сызыклар үткәрергә, предметка туры килгән төсне сайлап алырга өйрәтү. Пумала белән сызыкларны өстән аска таба юнәлтергә (сулдан уңга). Төс исемнәрен (кызыл, зәңгәр), төшенчәләр (озын, тигез) турында белемнәрен ныгыту.
	lV	Шарларга төсле җепләр	Карандашны кагәзьдән алмыйча,өстән аска таба туры сызыклар сызарга өйрәтү, эстетик тоемлауны үстерү.

	V	Кояш нурлары.	Карандашны дөрес тота белүне,сары төсне аеру,туры сызыклар сызуны формалаштыру; рәсем ясауга теләк уяту.
октябрь	I	“Яфраклардан төсле келәм”	Балаларда рәсем ясарга кызыксыну уяту. Көзнең үзенчәлекләрен рәсемдә чагылдырырга, образлы күзаллау; иҗади активлыкны үстерергә, дөрес буярга өйрәтүне дәвам итү
	II	“Төсле йомгаклар”	Балаларга карандашны кузгатмыйча озын сызыклар ясарга өйрәтү;төсләрне ныгыту; ритм һәм төс хисен үстерү; пөхтәлек тәрбияләү.
	III	“Төсле боҗралар”	Төрле төстәге боҗралар ясарга күнектерү; түгәрәк формадагы предметларны өзмичә ясарга өйрәтү; төсләрне ныгыту, пумаланы дөрес юа белүне үстерү
	lV	“Сабын куыклары”	Пумала белән төрле зурлыктагы түгәрәк формасы ясарга өйрәтү; пумаланы буяулы банкага пөхтә итеп манарга, артык буяуны банка кырыена ышкып төшерергә, башка төсне манганчы, пумаланы юарга. Юылган пумаланы йомшак чүпрәк яки кәгазь салфеткага сөртеп киптерергә гадәтләндерү. Төс исемнәрен белүләрен ныгыту.
ноябрь	I	“Курчакның итәген бизибез”	Балаларны халык уенчыклары (дымка уенчыгы) б-н таныштыру. Түгәрәк формадагы предмет-ларны ясарга өйрәтү, рәсем барышында төрле төстәге карандашлар куллану.Төсләрне аера белергә өйрәтү, (кызыл, сары, яшел, зәңгәр)Рәсемне альбом битендә дөрес урнаштырырга өйрәтү. Балаларда төрлехалык, мәдәниятына сәнгатенә соклану хисе тәрбияләү.
	II	Тәгәрмәчләр	Түгәрәк формадагы предметларны ясый белүне ныгыту; пумаланы дөрес тотарга, буяу б-н дөрес эшләү алымнарын; төсләрне тоемлауларын үстерү, кызыксыну тәрбияләү
	III	«Агач үсте»	Балаларда агач ясарга кызык-сыну уяту. Туры сызыклардан тора торган гади предметлар ясау күнекмәләрен ныгыту.Балаларның сүзлек байлыгын арттыру: кәүсә — биек, озын, тигез; ботак — нәзек; агачлар — зур, кечкенә.Балаларны эстетик яктан тәрбияләү: балаларның игътибарын туган ик табигатенең гүзәллегенә юнәлтү. Туган як табигатенә сакчыл караш тәрбияләү.
	lV	«Аю баласына бизәклечынаяк»	Декоратив эшчәнлеккә тарту, савыт силуэтын төрле бизәкләр белән бизәргә өйрәтү.Түгәрәк формалы предметлар-ны бертуктаусыз хәрәкәт белән ясарга һәм сурәтне буярга. Битне рәсемнәр белән тутыру осталыгын арттыру. «Өч аю» әкиятен искә төшерү.
	V	“Түгәрәк предмет яса”	Рәсем ясауга теләк уяту. Мөстәкыйль рәвештә рәсемнең эчтәлеген уйлауларын үстерү. Карандашлар б-н ясарга күнектерү. Мөстәкыйльлек тәрбияләү.
декабрь	I	“Кар ява»	Сызык, штрих, буялыш (мазки), тимгел-тимгел тапларны ритмик рәвештә төшерергә өйрәтү, тау сүрәтен төшергәндә авыш сызыклар куллануны дәвам итергә.Балаларны кагазь битендә ори-ентлашырга өйрәтү: кар ява - өстән аска, җирдә (аста) — тау. Балаларда төс хисен үстерү, исемнәрен ныгыту.Балаларны эстетик яктан тәрбия-ләү: балаларның игътибарын туган як табигатенең гүзәллегенә юнәлтү. Туган як табигатенә сакчыл караш тәрбияләүне дәвам итү. Татар

			шагыйре Р. Миңнуллин «Кар ява» шигыре белән таныштыру
	II	“Зур һәм кечкенә кар йомарламнары”	Түгәрәк формадагы предметларны ясый белүләрен ныгыту. Краска белән дөрес буяу алымнарына өйрәтү (контурдан чыкмыйча буяу). Пөхтәлек тәрбияләү.
	III	“Мәйданчыктагы агачлар”	Балаларны рәсемдә агач образын күрсәтә белергә өйрәтү; туры, вертикаль, авыш линияләр сыза белүне камилләштерү. Краскалар белән ясарга өйрәтүне дәвам итү;
	lV	“Яңа ел белән котлау открыткалары”	Мөстәкыйль рәвештә рәсемнең эчтәлеген уйлап чыгарырга һәм уйлаганны рәсемдә күрсәтергә өйрәтү; рәсем ясауның техник алымнарын ныгыту (буяуларны дөрес куллану, пумала юарга һәм киптерегә күнектерү). Балаларның эстетик тойгыларын, фантазияләрен үстерү, мөстәкыйльлек тәрбияләү
	V	“Чыршы”	Балаларны рәсемдә чыршы агачы образын күрсәтә белергә өйрәтү; туры, вертикаль, авыш линияләр сыза белүне камилләштерү. Мөстәкыйльлек тәрбияләү.
гыйнвар	III	“Бизәлгән ёлка”	Чынбарлыктагы күренешләрне контраст төсләр кулланып ясарга, төрле алымнарны кулланып бизәргә өйрәтүне дәвам итү.Эстетик тоемлауны үстерү
	IV	“Бияләйне бизәү”	Әкияти образ тудыру. Уйлау һәм иҗади сәләтләрен үстерү. Предметны төрле төсләр кулланып бизи белүне ныгыту.
	V	“Дымка уенчыклары”	Балаларны рус халык уенчыклары (дымка уенчыгы) белән таныштыруны дәвам итү. Бизәк элементларын чагылдыра белергә өйрәтү. Уенчыкларга карата сакчыл караш тәрбияләү.
февраль	I	“Кар бабай”	Түгәрәк формадагы предметларны ясауда күнектерү.Рәсемдә берничә кисәктән торган предметның төзелешен күрсәтә белүне. Дөрес буяу алымнарын (өстән аска яисә сулдан уңга таба) ныгыту.
	I	“Самолётлар оча”	Берничә кисәктән торган предметларны ясарга өрәтүне дәвам итү, төрле якка туры сызыклар сызарга күнектерү. Эстетик тоемлауларын үстерү.
	III	“Флаг”	Турыпочмаклык формасындагы предметларны ясарга өйрәтү. Дөрес буяу алымнарын ныгыту.
		”Кышкы урман”.	Рәсемдә кыш фасылын күрсәтә белергә өйрәтү. Агачлар ясауда күнектерү. Кисточка белән дөрес кулланырга күнектерү. Эстетик тоемлауларын үстерү.
март	I	“Мимоза чәчәге”	Бармак белән ясау техникасын ныгыту.Төс исемнәрен белүләрен ны-гыту, төсмерләр белән таныш-тыру. Сурәтләнүче предметка туры килгән төсне сайлап алырга өйрәтү. Үз эшләренә нәтиҗә ясату.
	II	“ Язкилде”	Буялыш (мазки), тимгел-тап-ларны ритмик рәвештә төшерергә өйрәтүне дәвам итү. Композиция күнекмәләрен үстерү. Астан өскә, өстә, аста төшенчәләрен формалаш-тыру.Эстетик тәрбия бирү: туган җир табигатнең матурлыгына уңай эмо-циональ караш тәрбияләү. Табигать күренеше - язгы тамчы, балаларда зур кызыксыну уяту» Балаларны Әхмәт Ерикәйнең «Тышта яз» дигән

			шигере белән та-ныштыру
	III	“Куянга булышабыз”	Балаларны дүртпочмаклар ясарга өйрәтү. Буяу ысулларны кабатлау. Пөхтә эш күнекмәләрен формалаштыру.Дүрт почмакның озын, кыска яклары һәм почмак тәшенчәләрен формалаштыру. Төсләрне белүләрен ныгыту.Рәсем ясау шөгыленә кызыксыну уяту. искә төшерү. Рус халык әкияте «Заюшкина избушка» ны искә төшерү.
	IV	“Кечкенә китаплар”	Балаларны дүртпочмаклы предметлар ясарга өйрәтүне дәвам итү. Дөрес буяу алымнарын ныгыту: өстән аска, сулдан уңга. Уйлау сәләтләрен, тоемлауларын үстерү.
апрель	I	“Кулъяулыклар”	Кулны кәгазь битенән алмый гына, квадрат формасын ясарга өйрәтү. Буяулар белән эшләү ысулларынныгыту.
	II	“Сыерчык оясы”	Балаларны турыпочмаклык һәм түгәрәк формасындагы предметларны ясарга өйрәтү. Өлешләрнең зурлыкларын чагылдыра белү; Дөрес буяу алымнарын ныгыту.
	III	“Матур арба”	Кулны биттән алмый гына, турыпочмаклык ясарга өйрәтү. Буяулар белән эшләү ысулларны ныгыту. Пумаланы буяуга дөрес итеп манарга өйрәтү. Пумаланы буяуга пөхтә итеп манарга, артык буяуны банка кырыена ышкып төшерергә, башка төсне манчыганчы пума-ланы юарга. Рәсемне тулыландырырга өйрәтү, уенчыкларга сакчыл мөнәсәбәт тәрбияләү.
	IV	”Матур палас”	Балаларны туры,авыш,дулкынсыман линияләр ясауда күнектерү. Бизәргә өйрәтү. Балаларда уңай эмоция булдыру.
	V	“Ирекле тема”	Мөстәкыйль рәвештә рәсемнең эчтәлеген уйлау. Краска белән ясау алымнарын ныгыту. Төсләрне тоемлау, эстетик кабул итүләрен үстерү
Май	I	“Бәйрәм картинкасы”	Рәсем ясауга кызыксыну уяту. Күргәннәрдән чыгып, картинканың эчтәлеген чагылдыра белүләрен үстерү. Краскалар белән ясауда күнектерү. Мөстәкыйльлек тәрбияләү.
	II	“Тузганак чәчәге”	Балаларда чәчәкнең формасын, матурлыгын күрсәтә белү теләге булдыру.Буяулар белән эшләү алымнарын ныгыту. Эстетик тоемлауларын үстерү.
	III	“Яулык”	Форманы үзең теләгәнчә бизәргә өйрәтү. Балаларга рәсемне кәгазь биттә дөрес итеп урнаштыруны искә төшерергә (уртада, почмакларда, бөтен бит буйлап). Балаларны төрле халык гореф-гадәтләренә күнектерү. Халык бәйрәмнәренә кызыксыну уяту.

Комплекслы – тематик план

Кисеп ябыштыру

ай	**атна**	**Эшчәнлек темасы**	**Бурычлар**
сентябрь	II	Зур һәм кечкенә туплар	Түгәрәк формадагы зур һәм кечкенә предметларны дөрес сайлау сәләтен формалаштыру
	IV	“Кызыл, яшел шарлар юлдан тәгәриләр”	Түгәрәк формадагы предметлар б/н таныштыру.Әзер формаларны (түгәрәк, овал) кәгазь битенә ябыштырырга өйрәтү. Кызыксыну уяту, пөхтәлек тәрбияләү.

октябрь	II	“Тəлинкəдə зур һəм кечкенə алмалар”	Балаларны түгəрəк предметлар ябыштырырга өйрəтү. Предметларның зурлыклары буенча аерылулары турындагы күзаллауларын үстерү. Дөрес ябыштыру алымнарын ныгыту.
	IV	“Алмалар һəм җимешлəр”	Берничə бертөрле түгəрəкне бер-берсенə терəп ябыштырырга өйрəтү. Клей белəн эшли белүлəрен ныгыту, пөхтəлек , җимешлəргə карата сакчыл караш тəрбиялəү.
ноябрь	II	Шарлар һəм шакмаклар	Яңа геометрик фигура – квадрат белəн таныштыру. Геометрик фигуралар турындагы белемнəрен үстерү, чагыштыру, дөрес ябыштыру алымнарын ныгыту
	IV	“Аумас курчак”	Зур һəм кечкенə түгəрəклəрне чагыштырырга өйрəтү. Дөрес итеп урнаштыру. Төслəрне ныгыту.
декабрь	II	Пирамида	Уенчык образын күрсəтə белергə;берничə өлештəн торган предмет ябыштыру;өлешлəрне кечерəю тəртибендə ябыштырырга өйрəтү.Төслəр турындагы белемнəрен ныгыту.
	IV	“Чыршыга төймəлəр”	Балаларны түгəрəк формалар кисə белергə күнектерү. Кайчы белəн эшли белүне ныгыту. Матурлыкка соклану, бəйрəм хисе тəрбиялəү.
январь	III	“Кар бабай һəм чыршы”	Балаларга берничə кисəктəн торган сурəтлəр ясарга өйрəтү. Геометрик фигураларны, төслəрне, формаларын аерырга өйрəтүне дəвам итү. Предметларның охшаш якла-рын табарга өйрəтү
	V	“Салфетка бизибез”	Кəгазь битендə ориентлашырга өйрəтү. Геометрик фигуралар турындагы танып белүлəрен үстерү. Төслəрне ныгыту. Пөхтə эшлəү күнекмəлəрен булдыру.
февраль	II	Йорт төзибез”	Берничə кисəктəн торган пред-метларны кисеп ябыштыруда берлəштерергə өйрəтү. Геометрик фигураларны аерырга өйрəтүне дəвам итү (өчпочмак, түгəрəк, шакмак) Төслəр белемен ныгыту. Балаларның конструктив күзаллауларын үстерү.
	IV	“Əтилəргə бүлəк”	Ватанны яклаучылар турында белемнəрен арттыру, бирелгəн эшне ахырына кадəр җиткерү, этилəренə карата хөрмəт хисе тəрбиялəү
март	II	Əнилəргə бүлəк	Төрле зурлыктагы формаларны аера белүне ныгыту,үрнəк буенча ябыштырырга өйрəтү. Əнилəренə карата хөрмəт хисе тəрбиялəү
	IV	“Автобус”	Геометрик фигуралар турындагы күзаллауларын үстерү. Кисточка һəм клей белəн дөрес куллана белүлəрен ныгыту. Пөхтə эш күнекмəлəрен формалаштыру.
апрель	II	” Сыерчык оясы”	Балаларны берничə өлештəн торган предметлар ябыштырырга өйрəтү. Өлешлəрнең формаларын ачыклау: турыпочмаклык, түгəрəк, өчпочмак. Кошларга карата кайгыртучанлык, уңай эмоциональ караш тəрбиялəү.
	IV	”Паровоз”	Берничə кисəктəн торган предмет ясарга өйрəтүне дəвам итү. Балаларга үзлəре телəгəн төрле төстəге кисəклəрне кəгазьгə таратып салырга һəм билгеле бер тəртиптə тезеп ябыштырырга өйрəтүне дəвам итү
май	II	“Чебилəр”	Берничə предметтан композиция төзергə өйрəтү. Геометрик фигуралар турындагы танып белүлəрен үстерү. Пөхтə ябыштырырга күнектерү.
	IV	”Йорт”	Тəрбияче тарафыннан хəзерлəнгəн төрле формадагы, зурлыктагы һəм төрле төстəге кисəклəрне

			кәгазьгә алдан та-ратып салырга һәм билгеле бер тәртиптә тезү күнекмәсен үстерү.Пөхтә эш күнекмәләрен формалаштыру. Туган шәһәргә мәхәббәт хисе тәрбияләү.

Комплекслы – тематик план

Әвәләү

ай	атна	Эшчәнлек темасы	Бурычлар
сентябрь	I	Пластилин б-н танышу	Пластилинның үзлекләре белән (йомшак кисәкләргә аерырга, әвәләргә мөмкин) таныштыру.Балаларда әвәләү эшчәнлегенә кызыксыну тәрбияләү. Пөхтә, сак әвәләргә өйрәтү.
	III	Конфетлар	Түгәрәк формадагызур һәм кечкенә предметларны сайлап алу сәләтләрен формалаштыру.Предметларныңсыйфатлары турындагы күзаллауларын ныгыту.
октябрь	I	Йомры икмәк	Әвәләүдә әкияти образлар тудыру теләге булдыру. Уч төпләрендә дөрес әвәләргә күнектерү.
	III	Керпе өчен бүләк	Пластилинны кул белән тәгәрәтеп әвәләү. Уйлау сәләтләрен, фантазияләрен үстерү. Дөрес әвәләргә өйрәтү.Хайваннарга карата мәрхәмәтлелек хисләре тәрбияләү.
ноябрь	I	Крендель	Пластилинны уч төбендә әвәләү алымын ныгыту; колбасканы төрлечә тоташтырырга өйрәтү; балаларда эшләрне карый белүне: охшаш һәм аерым якларын күрсәтә белүне формалаштыру.
	III	Прәннек	Шар әвәли белүне ныгыту. Шарны уч төпләрендә изәргә өйрәтү.Якыннарына нәрсә дә булса әвәләргә теләк булдыру.
	V	Ирекле әвәләү	Пластилиннан дөрес итеп колбаскалар әвәләргә өйрәтүне дәвам итү; Төрле зурлыктагы предметлар әвәли белүне формалаштыру;
декабрь	III	Зур һәм кечкенә коймаклар	Зур кисәктән кечкенә кисәкләр чеметеп алырга өйрәтүне дәвам итү.Йомарламнарны түгәрәк хәрәкәтләр ясап әвәләү.Шарны уч төпләре б-н кысып изә белүне ныгыту
	V	Манара	2-3 өлештән торган предмет әвәләргә өйрәтү; түгәрәкләрне уч төпләрендә кысып, бер-берсе белән дөрес берләштерергә күнектерү
январь	III	Курчаклар	2 кисәктән (таякчык-туны, түгәрәк-башы)торган предметларны, бер-берсенә кысып тоташтыру юлы белән әвәли белүне формалаштыру .
	V	Чыпчыклар һәм песи	Әвәләү ысулларын ныгыту, балаларны ике кисәктән торган предметларны, бер-берсенә кысып ябыштыру юлы белән әвәләргә өйрәтү. Иҗади сәләтләрен үстерү.
февраль	I	Самолётлар	Бертөрле формадагы ике өлештән торган предметлар әвәләргә өйрәтү. Бер кисәкне ике тигез кисәккә бүлә белүләрен һәм уч төпләрендә дөрес әвәләүләрен ныгыту
	III	Зур һәм кечкенә кошлар җимлектә	Ике өлештән торган бер үк төрле формадагы предметларны әвәләргә өйрәтү
ма	I	Аумас курчак	Балаларны бер формадан торган, әмма төрле зурлыктагы предметны,бер-берсенә тыгыз

			тоташтырып әвәләргә өйрәтү. Предметларның зурлыклары турындагы күзаллауларын ныгыту.
	III	Курчакка сый	Эшнең эчтәлеген уйлауларын үстерү. Әвәләү алымнарын ныгыту. Мөстәкыйльлек тәрбияләү.
	V	Аумас аю	Балаларны бер формадан торган, әмма төрле зурлыктагы предметны,бер-берсенә тыгыз тоташтырып әвәләргә өйрәтү. Предметларның зурлыклары турындагы күзаллауларын ныгыту.
апрель	III	Куяннар	Берничә өлештән торган предметларны әвәләүгә кызыксыну үстерү.Зур кисәктән берничә кисәккә, өзеп алу алымы белән,
	IV	Аюларның савыт-сабалары	Балаларны төрле зурлыктагы савыт ясарга өйрәтү,тәгәрәтү, чиметү алымнарын куллану.
май	III	Чеби	Балаларда кечкенә чебиләр әвәләргә кызыксыну уяту. Берничә кисәктән торган предметларны әвәләргә өйрәтүне дәвам итү. Чиметү һәм ябыштыру кулланмаларын ныгыту.
	IV	Нәрсә ошый шуны әвәлә	Балаларны эшчәнлектә, экскурсия вакытында алган белемнәрен әвәләүдә куллана белергә өйрәтү. Балалар кичерешләрен үз иҗатларында чагылдыра алуларына ирешү

Конструкцияләү/ Эксперименталь тикшеренү эшчәнлеге

ай	атна	Эшчәнлек темасы	Бурычлар
сентябрь	I	Мияу бикәгә сукмак	Бала-ң төзү осталыкларын камилләштерү. Төзелештәге төп өлешләрне (пластина) аера һәм әйтеп бирә белегә өйрәтү.
	II	Суның тәме бармы?	Суның үзлекләре белән танышу,тәме,исе,төсе булмавын ачыклау.
	III	Йорт хайваннары өчен киртә	Кирпечтән, вертикаль юнәлештә, бер рәткә ара калдырып урнаштырып, дүртпочмаклык ясап төзү.
	IV	Ком белән тәҗрибә	Балаларда табигый материаллар турында күзаллау формалаштыру, комның үзенчәлекләрен ачыклау
октябрь	I	Манара	Балаларны зур биеклектәге корылмаларның үзенчәлекләре белән таныштыру.
	II	Ташлар	балаларга ташларны игътибар белән зурайткыч ярдәмендә карарга тәгъдим итү. Ташның үзенчәлекләрен өйрәнү. Каты, ныклы булуын аңлату
	III	Уенчыклар өчен тартма	Балаларны төп төзү өлеше – кирпеч белән таныштыру.
	IV	Суда бата, батмый	Уен алынмаларын кулланып, балаларның игътибарын судагы бер предметларның батмавына, икенчеләренең батуына юнәлдерү

ноябрь	I	Теремкәй өчен капка	Кирпеч һәм пластиналардан вертикаль төзү.
	II	Тылсымлы пумала	Төрле төсләрне кушып яңа төс барлыкка килү белән таныштыру.
	III	Койма һәм капка	Кирпеч, пластиналарны вертикаль, горизанталь буенча урнаштырырга өйрәтүне дәвам итү.
	IV	Авыр-җиңел	Предметларның авыр һәм җиңел булуын ачыклау.
декабрь	I	Урындык	Кирпеч, пластиналарны вертикаль, горизанталь куеп бер-берсенә урнаштырырга өйрәтүне дәвам итү.
	II	Боз һәм кар	Кар һәм бозның үзенчәлекләрен чагыштыру. Икесенең дә судан торганлыгын ачыклау
	III	Өстәл	Корылманы тотрыклы иттереп башкарырга өйрәтү. Төп төзү өлешләрен атый белү.
	IV	Карның үзлекләре	Карның үзенчәлекләрен ачыклау.Эри,суга яки бозга әйләнә.
январь	II	Төсле бозчыклар ясау	Төсле буяуларның суда эрүен күзәтүне дәвам итү, суның салкында бозга әйләнүен күзәтү
	III	Алсу исемле курчакка кәнәфи	Балаларның белемнәренә таянып, яңа корылмалар төзергә өйрәтү. Төзү күнекмәләрен камилләштерү. Балаларның уенда актив катнашуына ирешү
	IV	Кар белән тәҗрибә	Карның үзенчәлекләре белән таныштыруны дәвам итү, җиңел булуына игътибар итү.
февраль	I	Бозлы йорт	Балаларны үрнәк буенча төзергә өйрәтүне дәвам итү. Үзләре төзегән корылмаларга анализ ясарга өйрәтү.
	II	Кәгазь һәм аның үзенчәлекләре	Кәгазьдән ясалган әйберләрне танырга, үзенчәлеген әйтергә өйрәтү
	III	Гараж	Кирпеч, пластиналар вертикаль һәм ятма буенча (рәт-рәт итеп, әйләнә буенча, дүртпочмаклык периметр буйлап), бер-берсенә тыгыз итеп урнаштырырга өйрәтү.
	IV	Ташкүмер һәм акбур	Балаларны табигый материаллар белән таныштыруны дәвам итү.Аларны чагыштырып карау.
март	I	Карават	Алдан алган белемнәренә таянып яңа корылмалар төзергә өйрәтү.
	II	Нәрсә тавышы?	Предметларны тавышыннан тану.
	III	Арба IVСуның җылынуы	Гади транспорт төрен төзергә өйрәтү. Кояшлы һәм күләгә урында торган савытлардагы суны тотып карау, нәтиҗә ясау.
апрель	I	Баскыч	Кисәкләрнең зурлыгын чагыштырып баскыч төзергә өйрәтү. Төзү күнекмәләрен камилләштерү.
	II	Тукыма һәм аның үзенчәлекләре.	Тукымадан ясалган әйберләр карау, үзенчәлекләрен әйтү (бөгәрлә
	III	Эт оясы	Корылма өчен мөстәкыйль рәвештә детальләр сайларга өйрәтү.
	IV	Агач һәм аның сыйфаты.	Агачтан ясалган әйберләрне танырга, үзенчәлеген әйтергә өйрәтү.

май	I	Безнең шәһәр урамы	Балаларның үз теләкләре буенча нинди дә булса корылма төзү теләген үстерү.
	II	Тәрәзә төбендәге бакча.	Суган утырту һәм аны күзәтү,яшелчәләрнең үсешендә суның әһәмияте.
	III	Күпер	Балаларны шакмак өстенә пластинаны горизанталь куярга өйрәтү.
	IV	Каенның яфрак яруын күзәтү.	Суга утыртылган каен ботагында яфраклар барлыкка килүен күзәтү, моның өчен җылылык һәм яктылык кирәк булына төшенү.

Җыр

Аңлатма язуы

«Музыка» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларның музыкальлекләрен, музыканы хис-тойгы белән кабул итү сәләтләрен үстерү максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә Һәм белем бирү бурычларын билгели.

Татар музыкасына карата кызыксыну уяту, аны тыңларга теләк белдерү. Аның хисле-образлы эчтәлеге турында сөйләү, кичерешләр белән бүлешү.

Татар композиторларының музыкаль әсәрләрен тыңлап, музыканың төп өч жанры: «җыр», «бию», «марш» төшенчәләрен бирү. Балаларның музыка характерын, кәефен бирә белү сәләтләрен үстерү.

Музыка уен кораллары (курай, кубыз, тальян гармун һ. б.) һәм аларның яңгырашы белән танышуны дәвам итү. Татар җырларын дөрес, сәнгатьле итеп һәм аңлап башкарырга, сүзләрен ачык итеп әйтергә күнектерү.

Татар биюенә хас гади хәрәкәтләр («аяк очларында атлап йөрү», «чүгү», «аяк очларында күтәрелү», «берле бишек», «баш-үкчә», «култыклашып әйләнү», «борма» (гади вариант) һ. б.) белән таныштыруны дәвам итү.

Музыка характерына туры китереп, ритмлы хәрәкәтләр башкаруны формалаштыру.

Хәрәкәтле импровизацияләрдә музыкаль образны чагылдырырга омтылуны хуплау, балалар белән бергә гәүдәләнеш вариантларын («тәкәббер» әтәч, «кайгыртучан» тавыклар, тик-тормас чебиләр һ. б.) тикшерү, музыкаль әкият эчтәлеге һәм характерына дөресрәк туры килә торган образны сайларга булышу, һәр иҗади табышны хуплау.

Балалар эшчәнлегенең төрле структурасына музыка өстәү; матур әдәбият, сынлы һәм театр сәнгатьләре әсәрләрен файдаланып, кәефкә туры килерлек һәм хис-кичерешләргә ярдәм итәрлек музыка астында катнаш музыкаль эшчәнлек үткәрү.

2.3.5. «ФИЗИК ҮСЕШ» белем бирү өлкәсе

Сәламәтлек

Аңлатма язуы

«Сәламәтлек» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларның сәламәтлеген саклау, аларда сәламәтлек культурасы нигезләрен формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлдерелә һәм белем бирү бурычларын билгели.

Балаларның физик һәм психик сәламәтлекләрен ныгыту буенча эшне; оешма төрен һәм тибын, булган шартларны, төркем тулылыгын, балаларның сәламәтлек һәм үсеш үзенчәлекләрен, шулай ук төбәктәге климатик һәм ел фасыллары үзенчәлекләрен исәпкә алып, бала организмын чыныктыру эшен дәвам итү.

Шәхси гигиена процесслары турындагы күзаллауларын баету. Гигиена нормалары һәм кагыйдәләрен аңлы һәм мөстәкыйль рәвештә үтәүләренә ирешү.

Гади һәм чиста киенү, киемнәрне тәртипләп төрү, бүлмәдә чиста аяк киемендә йөрү күнекмәләрен үстерү.

Ашаганчы һәм ашагач, пычрангач, туалеттан соң кулларын мөстәкыйль рәвештә юарга, тешләрен чистартырга, ашаганнан соң авызны чайкарга, йоклар алдыннан аякларны юарга гадәтләндерү.

Пөхтә ашау күнекмәләрен камилләштерү: ризыкны азлап кына алу, тавышсыз гына ашау, бик кайнар ризык ашамау, коймау, савыт-сабаны

дөрес файдалану.

Милли ризыклар һәм эчемлекләр (умач, татарча азу, кара җимеш һәм өрекле чәй, хуш исле чәй һ. б.) белән таныштыру.

Бала организмы өчен кирәк булган витаминнар турында күзаллау булдыру. Ризык кабул итү режимын үтәү, җиләк- җимеш, яшелчә, балык һәм сөт ризыкларын (кайнаган сөт, кефир), ит һәм башка файдалы ашамлыкларны куллануга ихтыяҗ тәрбияләү.

«Сәламәтлек» һәм «авыру» төшенчәләре, халык медицинасының кайбер чаралары белән таныштыру. Бәрелгәндә, киселгәндә үз-үзеңә һәм башка балаларга элементар ярдәм күрсәтү, үз сәламәтлегең турында кайгырту күнекмәләре формалаштыру.

ФИЗИК КУЛЬТУРА

Аңлатма язуы

«Физик культура» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларда физик культурага кызыксыну һәм аңлы караш, гармонияле физик үсеш формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә һәм белем бирү бурычларын билгели. Балаларда хәрәкәт активлыгына ихтыяҗ формалаштыру. Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү. Кагыйдәләрне мөстәкыйль рәвештә үтәргә өйрәтү. Хәрәкәтләнү тәҗрибәсен баету. Хәрәкәтле уеннарда балаларның иҗади сәләтләрен (уен вариантлары, катнаш хәрәкәтләр уйлап чыгару) үстерү.

САФҺАВАДА ХӘРӘКӘТЛЕ УЕННАР

Хәрәкәтле уеннар балаларның физик үсешенә булыша, сәламәтлекләрен ныгыта, хәрәкәт координациясен яхшырта. Әлеге уеннар ярдәмендә бала тырыш, көчле, сәләтле, нык ихтыярлы булып үсә. Бу уеннарны уйнаганда билгеле бер кагыйдәләрнең үтәлү мәҗбүрилеге балаларны тәртипкә, үз эш гамәлләр, хәрәкәтләрен барларга өйрәтә. Уенның шартларын истә калдыру аша балаларда күзәтүчәнлек тәрбияләнә, истә калдыру сәләте, хәтер эшчәнлеге яхшыра. Уен бапрышанда балалар бергәләп уйнау, хәрәкәт итү, ситуацияне хәл итү кебек күнекмәләргә өйрәнәләр, башка балалар арасында үзеңне тоту, гомуми кагыйдәләргә буйсыну кебек тәртип кагыйдәләрен үзләштерәләр.

Комплекслы-тематик план

Ай	Атна	Тема	Бурычлар
сентябрь	I	«Минем янга йөгер!»	Балаларның реакциясен, тиз йөгерү күнекмәләрен үстерү.
	II	«Кояш һәм яңгыр»	Җитезлекләрен,игътибарларын үстерү,бер-берсенә бәрелешмичә йөгерү күнекмәләрен булдыру
		«Чыпчыклар һәм автомобиль»	Балаларны уенның кагыдәләре белән таныштыру, аларны бозмый гына уйнарга күнектерү, йөгереп качу күнекмәләрен үстерү.
	III	«Огуречик»	Йөгерү тизлеген үстерү, сигнал буенча хәрәкәт итү,шигырь сүзләренә туры китереп уйнау, күзәтүчәнлекне үстерү.
	IV	«Песи һәм тычкан»	Пространствода ориентлашу, бәрелми – төртелми уйнауны булдыру.
		«Озынборынны тот»	Балаларның хәрәкәт эшчәнлеге вакытында активлыкларын һәм иҗади мөмкинлекләрен үстерү.
	V	«Туп белән уеннар»	Тупларны төз итеп бер-беренә бирү, ату күнекмәләрен ныгыту. Балаларны физик яктан үстерү.

Октябрь	I	«Песиһәмтычкан»	Уенның кагыйдәләрен искә төшерү, сүзләрен кабатлау, тиз йөгерү күнекмәләрен ныгыту.
		«Чыпчыклар һәм автомобильләр”	Балаларның хәрәкәт активлыкларын арттыру.
	II	«Качыш»,«Әбәк»	Балаларның тиз йөгерү күнекмәләрен ныгыту, активлыкларын үстерү.
		«Инеш аша сикереп чык”	Урыннан 2 аякта ераклыкка сикерү күнекмәләрен камилләштерү, кыюлык тәрбияләү
	III	«Паровоз», «Карусель»	Балаларның йөгерү күнекмәләрен ныгыту
		«Йонлач эт»	Балаларның хәрәкәт активлыкларын үстерү.
		«Беги к дереву»	Балаларның хәрәкәтчәнлеген үстерү, тиз йөгерү күнекмәләрен ныгыту.
	IV	«Аю-бүре»	Йөгереклек һәм җитезлек сәләтен үстерү,сүзләргә туры китереп хәрәкәтләр ясау
ноябрь	I	«Аю-бүре”	Тиз йөгереп качу күнекмәләрен ныгыту.
		«Яңгыр һәм кояш»	Балаларның тиз йөгерү күнекмәләрен үстерү, хәрәкәтчәнлекләрен арттыру
	II	«Йонлач көчек»	Балаларны кагыйдәләрне бозмый гына уйнарга күнектерү, тиз йөгерү күнекмәләрен ныгыту.
		«Песи һәм тычкан»	Тиз йөгерү күнекмәләрен үстерү, хәрәкәт активлыкларын ныгыту.
	III	«Кем тизрәк»	Балаларның тиз йөгерү күнекмәләрен ныгыту
		«Чыпчыклар һәм автомобиль»	Балаларның тиз йөгерү күнекмәләрен ныгыту.
		«Светофор»	Юл йөрү кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту, тирә-якта ориентлашу күнекмәсен үстерү,игъбарлылык тәрбияләү.
		«Төлке белән куяннар»	Балаларның тиз йөгерү күнекмәләрен ныгыту. Хәрәкәтчәнлекләрен үстерү.
декабрь	I	«Песи һәм кошлар»	Хәрәкәт координациясен, җитезлекне үстерү, уен белән кызыксындыру булдыру.
		«Йонлач көчек»	Балаларның хәрәкәт активлыкларын үстерү.
	II	«Эстафета»	Балаларда ярышу күнекмәләре булдыру, команда белән уйнау.
		«Чыпчыклар һәм автомобиль»	Юл йөрү кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту, тирә-якта ориентлашу күнекмәсен үстерү,игъбарлылык тәрбияләү
	III	«Хәйләкәр төлке»	Сабырлык, җитезлек, хәрәкәт активлыгы үстерү.тәрбияләү, пространствода оринтлашу булдыру
		«Кыш бабай» УМК.	Балаларда күңеллелек булдыру, балаларның тиз йөгерү күнекмәләрен ныгыту.
	IV	«Әбәк»	Балаларны күмәк уенга җәлеп итү. Дус-тату уйнарга өйрәтүне дәвам итү.

январь	I	«Миңлебай»	Татар халык уеннарына кызыксыну уяту,хәтерләрен ныгыту,уен кагыйдәсен үтәүне булдыру.
	II	«Йонлач көчек»	Балаларның хәрәкәт активлыкларын үстерү.
		«Маэмай»	Хәрәкәт активлыгын үстеру.
	III	Оядагы кошлар»	Сизгерлек, сигнал буенча хәрәкәт итү күнекмәләрен тәрбияләү.
		«Үз парыңны тап»	Төрле юнәлештә йөгереп, сигнал булгач, үз парыңны табу күнекмәләрен үстерү, дус – тату уйнауны булдыруны дәвам итү.
		«Әбәк», «Кем житезрәк?»	Балаларда кыюлык һәм куркынычтан саклану хисе тәрбияләү.
	IV	«Буш урынлы»	Балаларның хәрәкәт активлыгын үстерү.
февраль	I	«Төсле автомобиль»	Юл йөрү кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту, тирә-якта ориентлашу күнекмәсен үстерү,игъбарлылык тәрбияләү.
		«Кем беренче»	Тырыш, җитез, көчле, сәләтле, нык ихтыярлы булып үсүләренә этәргеч бирү.
	II	«Йонлач көчек»	Сигнал буенча хәрәкәтләнү күнекмәләрен камилләштерү, сизгерлекләрен үстерү.
	III	«Чаналар белән ярыш»	Җитезлекне, тизлекне булдыруны дәвам итү, дус –тату уйнау теләкләре тудыру.
		«Очты-очты»	Балаларның игътибарлыгын үстерү, кошларның исемнәрен истә калдыру.
	IV	«Көн-төн»	Балаларның игътибарын арттыру, уенның кагыйдәләрен дөрес үтәргә күнектерү.
		«Светофор»	Светофорның төсләре турындагы белемнәрен ныгыту, игътибарларын үстерү, уйлап эш итәргә өйрәтү.
		«Ике суык»	Игътибарлылык, җитезлек үстерү.
март	I	«Очкычлар»	Егылмыйча, төртешмичә, уенның кагыйдәсен бозмыйча уйнауны булдыру.
		«»Чыпчыклар һәм автомобиль»	Бирелгән темп белән хәрәкәтләнергә өйрәтүне дәвам итү. Юлдагы куркынычсызлык кагыйдәләрен ныгыту.
	II	«Инеш аша сикереп чык»	Урыннан 2 аякта ераклыкка сикерү күнекмәләрен камилләштерү, кыюлык тәрбияләү.
	III	«Флагка кадәр сикер»	Сикерү күнекмәләрен үстерү, сыгылучанлык, чыдамлылык булдыру, бирелгән темп белән хәрәкәтләнергә өйрәтүне дәвам итү.
	IV	«Үз парыңны тап»	Төрле юнәлештә йөгереп, сигнал булгач, үз парыңны табу күнекмәләрен үстерү, дус – тату уйнауны булдыруны дәвам итү.
		«Миңлебай»	Татар халык уеннарына кызыксыну уяту, хәтерләрен ныгыту,уен кагыйдәсен үтәүне булдыру.
апрель	I	«Мәче һәм тычканнар»	Балалары түгәрәккә басарга, күмәк уйнарга, хәрәкәтләрне дөрес итеп башкарырга күнектерүне дәвам итү.
		«Кошлар ояларында»	Хәрәкәт эшчәнлеге вакытында балаларның активлыкларын ныгыту, иҗади мөмкинлекләрен

			үстерү.
	II	«Флагка кадәр йөгер»	Йөгерү тизлеген үстерүне дәвам итү, бер – бер артлы сигнал буенча йөгерү күнекмәләрен камилләштерү.
	III	«У медведя во бору»	Уенның кагыйдәләрен аңлату, тиз йөгерү күнекмәләрен үстерү, хәрәкәт активлыкларын арттыру.
		«Куышлы»	Игътибарлыкларын, пространствода бәрелешмичә төрле юнәлештә йөгерү күнекмәләрен камилләштерү.
	IV	«Агачка йөгер»	Йөгерү күнекмәләрен үстерүне дәвам итү, пространствода ориентлашуны камилләштерү.
		«Куяннар»	Сикерү күнекмәләрен камилләштерү, уен барышында иптәше белән хәрәкәтләрне яраклаштырып башкару күнекмәсен үстерү.
май	I	«Койрыктан тот»	Балаларның тиз йөгерү күнекмәләрен үстерү.
		«Әбәк»	Балаларның тиз йөгерү күнекмәләрен үстерү
	II	«Көн-төн»	Балаларны халкыбыз уеннары белән таныштыруны дәвам итү, игътибарлыкларын тупларга күнектерү, түземлек тәрбияләү, уен кагыйдәсен үтәргә өйрәтү.
	III	«Чүлмәк сатам»	Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү, уен кагыйдәсен үтәүне булдыру.
		«Үз төсеңне тап»	Куллардагы түгәрәкләр белән билгеләнгән флагларны тәңгәл китерү, төсләрне белү күнекмәләрен ныгыту.
		«Түмгәктән түмгәккә»	Балаларда хәрәкәтләрне яраклаштыру, тирә-юньдә ориентлаша белү күнекмәләрен тәрб.
	IV	«Балыкчы һәм балыклар»	Балаларның хәрәкәт активлыкларын үстреү.
		«Аю-бүре»	Күмәк уенда катнашасы килү теләге уяту, сак атлап йөрүче бүре образын хәрәкәтләр аша чагылдырырга омтылыш тудыру.
		“Соры бүре”	Күмәк уенда катнашасы килү теләге уяту, сак атлап йөрүче бүре образын хәрәкәтләр аша чагылдырырга омтылыш тудыру.

2.4. Ата- аналар белән эш

Ай	**Тема**
сентябрь	1.Консультацияләр: “Үткәннәргә кайтаваз”, “Гаилә конфликты һәм балалар”, “Кичке уеннар”, “Кичке укуның файдасы”. 2. Белешмәлек “Әгәр чит илгә барсаң”

	3. Газета “Балалар бакчасына рәхим итегез” 4. Ата – аналар җыелышы: -«Юлларда куркынычсызлык» - «Балаларда яхшы сыйфатлар тәрбияләү» - «УМК». 5.Табиб киңәшләре:”Коронавирустан ничек сакланырга?”, “Ваксинопрофилактика”, “Компьютерның һәм телевизорның зыяны”, “Күзләр өчен гимнастика” 6. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
октябрь	1.Консультацияләр: “Хәрәкәтле уеннарның бала организмы өчен файдасы”, “Бишек җырлары җырлыйбыз”, “Яссытабанлылыкны кисәтү”, “Ни өчен бала уенчыкларны җыярга теләми?”, “Сәләтле бала”. 2.Газета “Сәламәт булыгыз!”, “Тәрбияче апа – бәйрәмең белән!”, “Өлкәннәрне тәбриклибез һәм бәйрәм белән котлыйбыз!” 3. Өлкәннәрне бәйрәм белән котлау, балаларның үз куллары белән ясаган бүләкләрен бирү. 4. “Сөмбелә” бәйрәмен уздыру 5. Табип киңәшләре: “Бабасыр”, “Балаланың гаиләдәге физик тәрбиясе” 6. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
ноябрь	1.Консультацияләр:“Профилактик пpививкалар”, “Музыкотерапия”, “Яраткан ризыгым”. 2. Газета “Бәйрәм белән, кадерле әниләр!” 3. Әниләрне бәйрәм белән котлау 4. Табип киңәшләре: “Салкын һава турында 5 төрле әти – әниләрнең күзаллаулары”, “Матур һәм сәламәт тешләр”, “Төркемгә чир керсә...” 5. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү. 6. Белешмәлек “Бала белән бергә уйныйбыз”
декабрь	1.Консультацияләр: “Саф һавада йөрүнең файдасы”, “Әти –әни булу рәхәт ул”, “Сюжетлы-рольле уеннар аша балаларда туган телне үстерү”, “Өйгә уйный-уйный кайтабыз”. 2. Балалар өчен шугалак (тау) төзү. 3. Газета “Хуш киләсең, Яңа ел” 4. “Хуш киләсең, Яңа ел!” бәйрәме уздыру 5.Табип киңәшләре: “Салкын тиюдән саклану чаралары”, “Саф һавада хәрәкәтле уеннар”, “Җил чәчәге авыруы”, 6.“Сюжетлы-рольле уеннар” күргәзмәсенә әзерлек һәм үткәрү. 7. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү. 8. Ата – аналар җыелышы: “Тәртип кагыйдәләре”
январь	1.Консультацияләр: “Бармак уеннары”, “Юл һәм балалар” 2. Газета “Балаларның юл травматизмы сәбәпләре”, “Чыныктыру чаралары”. 3. Ачык ишекләр көне: мастер – класс “Йокыдан уяну гимнастикасы”, “Саф һавада уеннар”

	4. Мастер –класс “Сәламәт булыйк: чыныктыру алымнары” 5. Рәсем конкурсы “Айболит киңәшләре” 6.Табип киңәшләре: “Грippка каршы аромотерапия”, “Туберкулездан саклану”, “Яссытабанлылык булса, нишләргә?” 7. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
февраль	1.Консультацияләр: “Ишетергә һәм тыңларга өйрәнәбез”. “Биибез дә, җырлыйбыз” 2. Кул эшләнмәсе: “Изге Вәли көне”, “Бәйрәм белән этием, абыем, бабам” 3.“Ватанны саклаучылар көне” белән әтиләрне,бабайларны,абыйларны котлау,бүләкләр бирү 4.Табип киңәшләре:“Отморожение», “Бала йокысы”, “Йокыдан уяну гимнастикасы” 5. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
март	1.Консультацияләр: “Тиктормас балаларга уеннар”, “Начар сүзлелек”, “Балаларның урамда уйнау җирлекләре”. 2. Рәсем конкурсы “Минем яраткан әкият героем” 3.“8 март – халыкара хатын кызлар көне” бәйрәме уздыру. 4.Табип киңәшләре: “Гәүдә төзелеше бозылуы”, “Авитаминоз” 5.Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
апрель	1.Консультацияләр:«Витаминотерапия”, “Балалар алдыйлар”, “Беренче китаплар”. 2. Газета “Бөек татар шагыйре Г.Тукай әкиятләренә ” 3.Табип киңәшләре: “Тычканнар таратучы чирләр”, “Саф һавада йөрү бик файдалы” 4. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
май	1.Консультацияләр: “Кояш, су һәм һава безнең дуслар”, “Музыкаль аптека”, “Балаларның җәйге ялы”, “Су белән уеннар”. 2. Газета “Без сезне мәңге онытмабыз! (Җиңү бәйрәменә)” 3. Рәсем конкурсы “Җиңү көне белән!” 4. Табип киңәшләре: “Талпан авыруы”, “Баланың күзләрен саклыйк” 5. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү. 6. Ата – аналар җыелышы: “Җәйге сәламәтләндерү чоры”

3. Оештыру бүлеге.

3.1. Балаларның көндәлек тормышын һәм эшчәнлеген тасвирлау.

Балалар бакчасында белем бирү эшчәнлеге атнага биш көн тәртибендә үткәрелә. Балалар бакчасында булу вакыты: 6^{00} сәгатьтән 18^{00} сәгатькә кадәр.

Укыту эшчәнлеге 1 нче сентябрьдән 31 нче майга кадәр. Җәйге сәламәтләндерү вакыты: 1 нче июньнән 31 нче августка кадәр.

Көн тәртибе балаларның яшь үзенчәлекләреннән чыгып төзелә һәм гармонияле үсешенә булыша. Көн тәртибен төзегәндә һәм оештырганда мөһим кабатланучы компонентлар искә алынды:

- ашау вакыты;
- көндезге йокы;
- саф һавада,бинада булу дәвамлыгы.

Төркемдә **көндәлек режим** балаларның яшь үзенчәлекләре һәм СанПин таләпләренә туры китереп төзелгән.

Вакыты	Эшчәнлек				
6.00-7.50	Балаларны кабул итү. Саф һавада булу. Мөстәкыйль һәм бердәм уен эшчәнлеге.				
7.55-8.00	Иртәнге гимнастика				
8.00-8.10	Бердәм эшчәнлек. Иртәнге ашка әзерлек.				
8.10-8.30	Иртәнге аш.				
8.30-8.50	Мөстәкыйль уен эшчәнлеге. ББЭнә әзерлек				
8.50-9.30	Белем бирү эшчәнлеге				
	дүшәмбе	сишәмбе	чәршәмбе	пәнҗешәмбе	җомга
	1. 8.50-9.05 2. 9.15-9.30	1. 9.00-9.15 2. Физ-ра с.һ 11.05-11.20	1. 9.00-9.15 2. 9.25-9.40	1. 8.50-9.05 2. 9.15-9.30	1. 9.10-9.25 2. 9.35-9.50
9.35-9.45	Икенче иртәнге аш				
	9.35	9.35	9.45	9.35	9.30
9.45-9.55	Урамга чыгарга әзерлек				
9.55-11.25	Саф һавада булу				
	9.55-11.25	9.55-11.25	9.55-11.25	9.55-11.25	9.55-11.25
11.25-11.35	Урамнан керү. Балалар һәм өлкәннәрнең бердәм эшчәнлеге				
11.35-11.45	Бердәм эшчәнлек. Көндезге ашка әзерлек.				
11.45-12.15	Көндезге аш.				
12.15-15.00	Йокыга әзерлек. Көндезге йокы.				
15.00-15.10	Йокыдан уяту. Йокыдан соңгы гимнастика, чыныктыру процедуралары.				
15.10-15.20	Кече ашка әзерлек. Кече аш.				
15.20-16.15	Мөстәкыйль уен эшчәнлеге. Балалар һәм өлкәннәрнең бердәм эшчәнлеге.				
16.15-16.25	Бердәм эшчәнлек. Кичке ашка әзерлек.				
16.25-16.45	Кичке аш.				
16.45-16.55	Кичке саф һавага чыгарга әзерлек				
16.55-18.00	Саф һавада булу. Балалар һәм өлкәннәрнең бердәм эшчәнлеге. Ата-аналар белән әңгәмә.				

3.2. Методик программалар белән тәэмин ителеш

Әдәбият

Төп программалар:

1. Мәктәпкәчә төп белем бирү программасы «Туганнан алып мәктәпкәчә», Веракса Н.Е., Комарова Т.С., Васильева М.А. редакциясендә.
2. 49 нчы "Гөлназ" балалар бакчасының төп белем бирү программасы.

Парциаль программа:

1. Балалар бакчасы: Әти-әниләр һәм балалар бакчасы тәрбиячеләре өчен уку китабы.- Казан:Раннур, 2003.
2. Балачак аланы: балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм эти – әниләр өчен хрестоматия. – Казан: РИЦ,2011. – 560 б.
3. Белем һәм тәрбия эшчәнлегенең перспектив программасы «Туганнан алып мәктәпкәчә» Н.Е. Веракса, М.А. Васильевой, Т.С. Комаровой. 2 нче кечкенәләр төркеме.
4. Закирова К.В., Мортазина Л.Р. "Әй уйныйбыз,уйныйбыз..."Балалар бакчасында хәрәкәтле уеннар: балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм физкультура инструкторлары өчен методик кулланма. –Казан:Беренче полиграфия компаниясе,2013. – 224 б.
5. Закирова К.В. "Балалар бакчасында әдәп-әхлак тәрбиясе: методик кулланма/К.В.Закирова, Р.Ә.Кадыйрова, Г.М.Сафиуллина – Казан: Беренче полиграфия компаниясе,2 013.-424 б.
6. Зарипова З.М. "Үстерешле уеннар" методик кулланма/З.М.Зарипова, Р.С.Исаева.- Казан:Беренче полиграфия компаниясе,2013.-128 б.
7. Закирова К.В. "Әхлак нигезе-матур гадәт" (Гаиләдә һәм балалар бакчасында әдәп-әхлак тәрбияләү): Методик кулланма/К.В.Закирова, Р.Ә.Кадыйрова.- Казан:Мәгариф,2004.-383б.
8. Закирова К.В., Мортазина Л.Р. "Балачак-уйнап-көлеп үсәр чак" методик кулланма.- Казан: Редакционно-издательский центр, 2012
9. Комарова Т.С. "Занятия по изобразительной деятельности в детском саду» (Из опыта работы). М., «Просвещение», 1978.
10. И.А.Помораева, В.А.Познина, "ФЭМП 3-4 лет", ФГОС таләпләренә туры килгән.
11. Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны юлларда үзләрен хәвефсез тоту кагыйдәләренә өйрәтү дәресләре циклы. Методик күрсәтмәләр/ Авт.-төз.: Г.А.Галеева һ.б.- Казан:"Балаларның тормыш иминлеге фәнни үзәге"ДУ нәшрияте, 2010
12. "Туган телдә сөйләшәбез": методик әсбап/ Ф.В.Хәзрәтова, З.Г.Шәрәфетдинова, И.Ж.Хәбибулина.- Казан: Инновацион технологияләр үзәге.-2013.-256 б.
13. Төбәкнең мәктәпкәчә белем бирү программасы.-РИЦ, 2012
14. Юсупов Ф.Ю., Камалова З.Ф., Борһанова Р.А. "Гөлбакча". Балалар бакчалары өчен хрестоматия

3.3. Предметлы-тирәлек мохитен үстерү

Төркемдә белем һәм тәрбия бирү өчен уенчыклар һәм уен почмаклары бар.

«Туган ягым - Татарстан» почмагы:

1.Милли киемдәге курчаклар: татар малае һәм кызы, рус малае һәм кызы

2.Габдулла тукай портреты

3. Уеннар картотекасы

4. Туган телдә сөйләшәбез күрсәтмә һәм таратма материаллар 3-4 яшь.

5. Дидактик уеннар:

- "Төсле поезд"
- "Бу йортта кем яши?"
- "Кем нәрсә ярата?"

- “Артыкны тап”
- “Кайсы әкияттән?”
-“Лото”

Методик әсбаплар һәм аудио кушымта
К.В. Закирова, Л.Р. Мортазина “Балачак – уйнап – көлеп үсәр чак”
З.М. Зарипова, Р.С. Исаева “Үстерешле уеннар”
К.В.Закирова, Р.Ә.Кадыйрова, Г.М.Сафиуллина “Балалар бакчасында әдәп- әхлак тәрбиясе”
З.М.Зарипова, А.Х.Габдрахимова, А.Т.Миникаева “Балалар бакчасында бердәм белем бирү эшчәнлеге”
К.В. Закирова, Л.Р. Мортазина “Әй уйныйбыз, уйныйбыз”

Татар телендә мультфильмнар
Диск “Балалар һәм әти-әниләр өчен УМК буенча уеннар”
Диск “Татар телендә мультфильар” (4 кисәктән торган җыелма)
Аудио – китап “Татар әкиятләре”
Диск “Шома бас”
Диск “Танцы народов Поволжья”
Диск “Луиза Батыр – Булгари. Сертотмас үрдәк. Бардым күлгә, салдым кармак”
Диск “Луиза Батыр – Булгари. Африка хикмәтләре”
Диск “Луиза Батыр – Булгари. Бииләр итек - читекләр”

Мәгълүмат әсбаплары:
-Татар язучылары һәм шагыйрьләре
-Татар халык сәнгате
-Әкиятләргә иллюстрацияләр
-Татарстан Республикасы турында белешмә
-Рәсәй турында белешмә
-Яр Чаллы шәһәре турында белешмә
-Татарстан Республикасы шәһәрләре турында белешмә (Яр Чаллы, Казан)
-Трафаретлар / орнаментлар
-Татар һәм рус халык уеннары

Татар әдәбияты
-Балалар өчен шигырьләр
-Батулла “Бишек хикәятләре”
-М. Фәйзуллина “Чебиләр зарядкасы”
-Ә. Ситдыйкова “Серле дөнья”
-Ф.Сафин “Кошлар яратучы малай”
-Татар халык әкияте “Камыр Батыр”
-Рус халык әкияте”Шалкан”
-Г. Тукай “Тылсымлы сәхифәләр”, “Кәҗә белән сарык әкияте”

Күрсәтмә материаллар:

1. Савыт –саба.
2. Эш кораллары.
3.Чәчәкләр.
4.Йорт хайваннары.
5.Кыргый хаваннар.
6.Транспорт.
7.Юл кагыйдәләрен өйрәнәбез.
8.Һөнәрләр.
9.Минем өем.

10.Ут белән уйнама.
11.Балалар бакчасы турында сөйләшәбез.
12.Вакыт турында балаларга.
13.Кошлар.
15.Эш кораллары.

Татар сынлы сәнгате белән таныштыру.
1. Татар халык киемнәре.
2.Бизәк төшерү өчен, өлге калыплар.
3.Чәчәк мотивлары.
4.Келәм бизәү.
5.Домино.
6.Милли киемнәрне бизә.
7. Салфетканы бизә.
8.Курчакны киендер.
9.Табак-савытны бизә.
10.Орнаментларны таны һәм исемен әйт.

“Музыкаль» почмак

Уен кораллары:
-Барабан
-пластмасстан эшләнгән маракас
-ирен гармуны
- металлофон
-саксафон
-гитара
-бубен
-шалтыравык
- микрофон
Музыкаль- дидактик уеннар:
-“Баскыч”
-“Музыкаль уен кораллары”
“Кәеф” почмагы

“Театр” почмагы

Өстәл пәрдәсе
- өстәл
- күләгә
-таякчыклар һәм бармак театрлары
-театр өчен битлекләр, киемнәр
- тылсымлы капчык
-Дидактик уеннар:
-“Әкият геройлары”
-Лото “Әкиятләр”
-“Дөрес ата”

“ЮЙК” почмагы

Лото “Юл йөрү билгеләре” 2 шт
Дидактик уен “Сак бул, юл!”
Күрсәтмә әсбап “Транспорт”
Дидактик уен “Юл йөрү билгеләрен өйрәнәбез”
Өстәл уены “Юл”
Махсус тарнспорт

Папка “Балаларга юл йөрү кагыйдәләрен өйрәтү”
Папка “Светофорны өйрәнәбез”
Лэпбук “Транспорт”
плакатлар

“Физкультура” почмагы

-Туплар
-скакалкалар
-шалтыравыклар
-сыбызгы
-бубен
-комлы капчыклар
-флаглар
-обручлар
-кольце брослар
-массаж келәмчеге
-пробкалардан келәмчек
-таяклар
-кеглилар
- кечкенә массаж туплары
- төсле тасмалар

Күрсәтмә әсбаплар:
“Спорт җиһазлары”

“Куркынычсызлык” почмагы

Методик кулланма:
“Дөрес туклану”
Плакат “Янгын куркынычлыгы”
Картотека беседа по профилактике травматизма
Үстерүче уеннар
“Урамда куркынычсызлык”
“Беренче ярдәм”
“Өйдәге куркынычсызлык”
“Ут белән уйнама”
“Сәламәт бул”
“Профессияләр”
Лото “Бөтен эш тә яхшы”

“Табигать” почмагы

Үстерүче уеннар
Табигать календаре
Лото “Беренче предметлар”
Лото “Йорт хайваннары”
Лото “Продуктлар”
“4нче ким”
“Баллы-тозлы, ачы”
“Хайваннар һәм аларның балалары”
“Рәсемнәрне бер рәткә җый”
“Табигать күчтәнәчләре”
“Агачлар”
«4 сезона»: кыш, яз, җәй, көз.
«Экологик уеннар»

Күрсәтмә әсбаплар:

«Рәсемнәр буенча хикәяләр төзү»: кыш, яз, җәй, көз.
«Һава торышы»
«Ел фасыллары алгоритмы»
«Хайваннар, җиләкләр, кошлар»
«Агачлар, куаклар, гөмбәләр»
«Безнең як кошлары»
«Чәчәкләр»
«Киемнәр»
«Кошлар»
«Җиһазлар»
Муляжлар: җиләкләр, җиләк-җимешләр, яшелчәләр, кыргый һәм йорт хайваннары, җир-су хайваннары, бөҗәкләр.

“Сөйләм үсеше” почмагы

Үстерүче уеннар
“Капма -каршы”
“Мәгънә буенча аер”
“4нче ким”
“Рәсемнәр буенча хикәя төзе”
“Сюжетлар буенча хикәя төзе”
“Матур сүзләр өйрәнәбез”
“Табышмаклар”
“Шигырьләр”
«Сөйләм телен һәм уйлау сәләтен үстерүче уеннар»
«Чиста сөйләшү күнегүләре»
«Бер, күп»
«Минем яраткан әкиятләр”

“Математика” почмагы

Үстерүче уен “Без саныйбыз”
Лото “Төсләр һәм фигуралар”
Дидактик уен “Төс һәм форма”
Лото “Уңга - сулга”
Дидактик уен “Предметлар һәм контурлар”
Лото “Зур, уртача, кечкенә”
Дидактик уен “Бергә саныйбыз”
Дидактик уен “Геометрик мозаика”
Дидактик уен “Истә калдыр”
Дидактик уен “Нәрсә җитми”
Дидактик уен “Для умников и умниц”
Дидактик уен “Нәрсә туры килми”
Дидактик уен “Логик таблица”
Развивающая игра-лото “Считаем и читаем”

“Гаилә” почмагы

- Савыт-саба
- Җиләк-җимеш
- Алъяпкыч, яулык
- Үтүкләү тактасы
- Үтүкләр
- Кер юу машинасы
- Курчаклар

- Курчаклар өчен кровать
- Колясалар
- Кибеткә йөрер өчен кәрзин
- Өстәл, урындыклар

Шулай ук төркем кибет, чәчтараш, шифаханә, транспорт, сюжетлы-рольле уеннар өчен җиһазлар һәм әсбаплар белән тулыландырылган.

3.4. Материаль-техник тәэмин ителеш:

ноутбук, дисклар, уенчыклар өчен шкафлар.

Кушымталар:

Кушымта 1

Балаларның яшь үзенчәлекләре

Икенче кечкенәләр төркемендәге 3-4 яшьлек баланың карашлары акрынлап гаилә чикләрен үтеп чыга башлый.Ситуацияләрдән тыш аралашулар барлыкка килә.Өлкәннәр һәм яшьтәшләренең тормышы һәм эшчәнлеге белән кызыксына башлыйлар. Бу уен эшчәнлегендә ачык чагыла.

Уенчыклар һәм аларны алмаштыручы предметлар белән эш-гамәлләр балалар уенының төп эчтәлеген тәшкил итә. 1-2 рольле гади сюжетлы уеннар уйныйлар һәм кагыйдәле уеннар формалаша башлый.

Баланың сурәтләү эшчәнлеге аның предмет турында күзаллауларына бәйле. Кайбер балаларның сурәтләрендә детальләр җитешми,ә кайберләренеке киресенчә күбрәк булырга мөмкин.Төсләрне куллана беләләр.

Кул чуклары хәрәкәтен үстерүдә әвәләүнең әһәмияте гаять зур. Гади предметлар әвәли беләләр.Кисеп ябыштыру кабул итүчәнлекне үстерүгә уңай йогынты ясый. Балалар иң гади төрләрен эшли алалар.

Конструкцияләү эшчәнлеге күрсәтелгән үрнәк буенча һәм үзләре уйлап тапкан гади корылмалар төзүдән гыйбарәт.

Бу яшьтә балалар 5тән артык предмет формаларын һәм 7дән артык төсне кабул итәләр, предметларны зурлыклары буенча аерырга,төркем эчендә, балалар бакчасы бинасында да ориентлашырга сәләтлеләр.

Балаларның хәтере һәм игътибарлылыгы үсә. 3-4 сүз һәм 5-6 предмет исемен истә калдыралар. Ел ахырына яраткан әсәрләреннән өзекләрне истә калдырырга сәләтле.

Бу яшьтә иҗади күзаллау сәләте үсә башлый. Балалар арасындагы мөнәсәбәтләр аерым нормаларга һәм кагыйдәләргә буйсындырыла. Максатчан йогынты нәтиҗәсендә алар башка балаларның һәм үз эш-гамәлләрен бәяли белүгә нигез булган күп кенә нормаларны үзләштерә алалар. Балалар күбрәк бергәләшеп түгел, ә янәшә уйнауны өстен күрәләр.

Бу яшьтә балалар аңлы рәвештә үз тәртипләре белән идарә итә белмиләр.Үз-үзләрен бәяләү сыйфаты үсә башлый.

Кушымта 2

Белем бирү эшчәнлегенең тематикасы

Тема	Вакыт
Сау бул, җәй! Исәнме бакча!	01.09-02.09
Көз.	05.09- 16.09
Алтын көз.	19.09-30.09
Мин һәм минем гаилә.	03.10-7.10
Мин яши торган өй.	10.10-14.10
Икмәк кадере.	17.10-21.10
Минем шәһәр.	24.10-28.10
Минем йортым, минем шәһәрем.	31.10-4.11
Мин һәм минем гаилә.	07.11-11.11
Соңгы көз.	14.11-18.11
Әниләр көне.	21.11-25.11
Кыш.	28.11-02.12
Кыш көне хайваннар.	05.12-09.12
Яңа елга әзерлек.	12.12-16.12
Яңа ел.	18.12-30.12
Кыш көне хайваннар.	09.01- 13.01
Кошларга ярдәм итик.	16.01-20.01
Кышкы салкыннар.	23.01-27.01
Әти кебек булырга телим.	30.01-03.02
Кышның соңгы ае.	06.02-17.02
Ватанны саклаучылар көне.	20.02-24.02
Исәнме, яз!	27.02-03.03
8 март - әниләр бәйрәме.	06.03-10.03
Халык бәйрәмнәре һәм гореф – гадәтләре.	13.03-24.03
Язгы табигать.	27.03-06.04
Хезмәт бәйрәме.	10.04-21.04
9 май - Җиңү көне!	24.04-05.05
Сәламәтлек - зур байлык.	10.05-19.05
Исәнме, җәй!	22.05-31.05

Комплексцы – тематик план

Ай	Физик үсеш	Социаль –коммуникатив үсеш	Танып белү, сөйләм үсеше	Иҗади –эстетик үсеш
Яр Чаллы, Татарстан				
Сентябрь Октябрь	Уеннар: «Скок - перескок», «Карусель», «Яшелчәләр» «Төсле автомобильләр» Имитацион уен:«Без автобуста барабыз»	Туган шәһәртурындасөйләшү. КамАЗ турында иллюстрацияләр карау. Әңгәмә: «Минем Республикам Татарстан», «Шәһәрурамнары», «Транспорттаүз-үзеңнеәдәплетоту» «Профессияләр»	*Әкиятләр:* «Аюһәм бабай», «Төлке һәм торна» Р. Батулла «Көчтәнәч» *Шигърият:* Б. Рәхмәт «Әтәчкәй...» Р.Валеева «Курчакка күлмәк бүләк иттем» Р. Миннуллин «Әни белән әти турында» *Проза.* А. Хасанов «Балалар бакчасында», *Ятлау:* Бармак гимнастикасы «Бармаклар»	*Музыка:* «Осень наступила» Л. Шигабутдинова көе *Тыңлау:* «Әпипә» «Хороводная», «Әйдә, биибез» (диск «Шома бас»). *Иҗади сәнгать:* *Әвәләү:* «Кошлар», «Дустыма бүләк» *Рәсем:*«Шәһәр урамнарында», «Яулыкны бизибез» *Бәйрәм:*«Сөмбелә»
Россия				
Ноябрь	*Уеннар.* «Диңгез шаулый», «Тавык һәм чебиләр»	*Әңгәмә:* «Минем илем», «Россия буенча сәяхәт», «Балаларның дусты - светофор» *Диактикуеннар:* «Три цвета светофора», «Балалар- җәяүлеләр һәм балалар- пассажирлар». Рус халык әкиятләренә костюмнар әзерләү	*Әкиятләр:* «Мужик и медведь» «Дурак и береза» «Как варить компот?» Г. Юдин «Синие листья» В. Осеева *Шигърият.* «Котик» М. Дружинина, «Мы идем через дорогу» М. Дружинина, «Вот какой рассеянный» С. Маршак, «Дядя Степа» С. Михалков, «Светофор» С. Маршак *Проза:* «Сторож» В. Осеева, «Как Маша стала большой», «Осень на пороге»	*Җыр:* «Осень» И.Кишко сүзләре, Т.Волгина көе, бишек җыры «Баю-бай» М Красина көе, М.Черной сүзләре, «Ива» А.Князькова көе. И.Токмакова сүзләре, «Дождик» М.Красева көе, Н.Френкель сүзләре *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:* «Дымка аты» *Ябыштыру.*«Матрёшкалар» (коллектив эш) *Рәсем:*«Настяга сарафан» (дымка бизәге) *Бәйрәмнәр:* «Рус халык әкиятләре

			Н. Сладков	кичәсе», «Капустник».
Декабрь	*Уеннар:* «Көн - төн», «У медведя во бору», «Светофор», «Җитез җәяүле», «Два Мороза»	*Әңгәмә:* «Юлда үз-үзеңне дөрес тоту» *Дидактик уен:* «Мәскәүдән кунаклар»,	*Әкиятләр:* «Кораблик», (золотой серпок. М.: Малыш, 1994) «Мороз и заяц» «Сказка про Комара Комаровича» Д. Мамин-Сибиряк *Шигърият:* «Живи, елочка!» И.Токмакова «Белый снег пушистый» И.Суриков *Проза:* «Поход» А. Гайдар «Светик-трехцветик» Т.Александровой (Веселые картинки. №6. 2003), «Как елку наряжали» Л.Воронкова	*Җыр:* Рус халык музыка коралы «балалайка» белән танышу «Песня о Родине» И.Дунаевский «Моя Россия» Г.Струве көе, Н.Соловьева сүзләре «Я по городу иду» А. Перескокова көе, Т.Антонова сүзләре «Скоро Новый год» И.Арсеева көе, В.Татаринов сүзләре «К нам приходит Новый год» В.Герчик көе, З.Петрова сүзләре *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:* «Әкияти кош» *Ябыштыру:* «Поясны бизәү» *Рәсем:* «Рус кызының күлмәге» *Бәйрәмнәр:* «Хуш киләсең, Яңа ел!» «Раштуа бәйрәме»
Татарстан				
Январь	*Уеннар:* «Казлар-аккошлар», «Песи һәм тычкан»	Казан шәһәре турында сөйләшү. Казан шәһәренең күренекле урыннары турында рәсемнәр карау. *Әңгәмә:* «Татар халык ашлары» «Сфетофор янында машиналар» *Имитационуеннар:* «Без автобуста» «Светофор сигналларына карап юл аша чыгу»	*Әкиятләр:*«Зирәк карга» А. Гаффар. «Койрык» А. Алиш. «Куркак белән батыр» *Шигърият:* Г. 'Гукай. «Кышкы кич» Ш. Галиев. «Автобуста» Р. Валеева. «Кил тизрәк, яз!» Б. Рәхмәт. «Асия» Х. Халиков. «Хәерле иртә» *Проза:*А. Алиш «Эшчеабый»	*Музыка:* татар халык музыка коралы «Гармун" белән танышу «Попляши!», «Найди свою пару» (диск «Шома бас») *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:* «Татар халкының милли ризыгы чәк-чәк» *Ябыштыру*: «Мендәр чигәм» *Рәсем:*«Сөлге чигәм» *Бәйрәм:* «Нардуган»

Россия				
Февраль	*Уеннар:* «Көтүче һәм көтү», «Төлкеһәмтавыклар», «Үрдәкләр», «Укчы», «Чокырыркылысикер»	*Әңгәмәләр:* «Рус телендә назлы сүзләр», «Минем туган телем», «Мин киенә беләм», «Солдат абый» «Ватанны саклаучылар көне».	*Әкиятләр:* «Төлке, бүре, аю», «Әтәч һәм ногыт борчагы» «Сказка про маму» С.Прокофьева *Шигърият:* «Научу обуваться братца» Е.Благинина, «Мамин день» И.Токмакова, «Праздник мам» В.Берестов *Проза:* «Про снежный колобок» Н.Калинина, «Оля пришла в садик» В.Карасева, «Звезлолетчики» В.Бороздин	*Музыка:*«Сапожки скачут по дорожке» А.Филиппенко көе,Т.Волгина сүзләре, «Заинька пушистый»,«Путаница» Е.Тиличевакөе, К.Чуковскийсүзләре, «Кошечка» В.Витлин көе, Н.Найденова сүзләре, «Бравые солдаты» А.Флиппенко көе, Т.Волгина сүзләре, «Мамочка моя»А.Перескоков көе, С.Антонова сүзләре *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:* «Аюлареөендәнәрсә бар?» *Ябыштыру:* «Тозсавытынбизәү» (городец бизәге) *Рәсем:* «Тактабизәү»(городецбизәге) *Бәйрәмнәр*: «Масленица», «Муса Җәлил- татар шагыйре, герой».
Татарстан				
Март	*Уеннар:*«Сорыбүре» , «Хәйләкәр төлке»	*Әңгәмә:* «Татарстан хайваннары», «Туган ягымкошлары», «Мухомор гөмбәсе», «Минем туганурам» *Кошларга җимлекләр әзерләү* *Сюжетлы-рольле уен*нар: «Шофер», «Транспорт һәм җәяүлеләр»	*Әкиятләр:* «Ике ялкау» Г.Тукай «Су анасы» *Шигърият:* Ш. Маннур. «каз бәбкәләре», А. Рәшит «Кояшлы туган ягым», Г. Зәйнашева «Сабантуй», М. Җәлил «Мой пес», «Чишмә», «батыр куян», «Гөмбәләр» *Проза:*	*Музыка:* «Парный танец», «Подружились» (диск «Шома бас») *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:* «Кошлар» *Ябыштыру:*«Кызылтүшләр һәм песнәкләр» *Рәсем:*«Татар әкиятләрендә хайваннар»

			М. Хасанов «Кар ява» Г. Тукай. «Кайсы вакытбула?»	*Бәйрәм:* «Нәүрүз»
Россия				
Апрель	*Уенна:* «Чыпчыклар», «Казлар - аккошлар», «У медведя во бору	*Әңгәмә:* «Туган як агачлары», «Туган якта үсүче чәчәкләр һәм үсемлекләр», «Урмандаүзеңнетотуәдәбе», «Бүлмә гөлләрен тәрбиялибез» Дидактик уеннар «Очалар, сикерәләр, йөгерәләр», «Ниндиагачтан?»	*Әкиятләр:*«Лисичка-сестричка и серый волк», «Зимовье зверей» «Медведь и солнце» Н. Сладков, «Сороки» В. Осеева, «Сказка о перевернутой черепахе» М. Пляцковский, «Под грибом» В. Сутеев *Шигърият:* «Весна» Г. Ладонщиков, «Посидим в тишине» Е. Благинина, «А что у вас?» С. Михалков, «Почему рассердилась бабушка?», «Белая береза» С. Есенин *Проза:* «Аленький цветочек», «Хотела галка пить…» Л. Толстой, «Памятник советскому солдату» Л. Кассиль, «Неслух» Н. Сладков *Ятлау өчен:*«Одуванчик» Е. Серова,	*Музыка:* «Зима прошла» Н. Метловкөе, М. Клоковасүзләре, «Ласточка» А. Перескоковкөе, С. Антонова сүзләре, «Песенка львенка и черепахи» Г. Гладков көе, С. Козлов сүзләре, «Апрель» П. Чайковский *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:* «Дымка әтәче» *Ябыштыру:*«Урмандаяз» (коллектив эш) *Рәсем:*«Пасхаль йомыркаларын бизәү» (филимонбизәге) *Бәйрәмнәр:* «Пасха», «Г. Тукай – бөекшагыйрь»
Май	*Күңел ачу:* «Без уйнарга яратабыз»	*Әңгәмә:* «Туган ягым- Татарстан»	*Әдәби викторина:* «Таныш әдәби әсәрләр буенча сәяхәт »	*Рәсемнәр күргәзмәсе.* *Бәйрәм:* «Әйдәгез, дуслашыйк»,«Сабантуй».

Кушымта 3

10 нчы икенче кечкенәләр төркемендә белем бирү өлкәләренең бүленеше түбәндәгечә:

Оештырылган белем бирү өлкәләре	**Саны**
Танып белү үсеше. (ФЭМП һәм әйләнә – тирә белән танышу)	2
Сөйләм эшчәнлеге	1
Иҗади – эстетик үсеш. /Кисеп ябыштыру. Рәсем	1 1
Җыр	2
Физик үсеш (Физик культура, сәламәтлек)	3
Барлыгы:	**10**

10 нчы икенче кечкенәләр төркемнең белем бирү эшчәнлеге челтәре

ФГОС таләпләренә Физкультура туры килгән белем өлкәләреннән чыгып, балаларның яшь үзенчәлекләре һәм СанПин таләпләренә туры китереп, **атналык оештырылган белем бирү эшчәнлеге челтәре** төзелде.

Дүшәмбе	8.50-9.05 9.15-9.30	Музыка Иҗат (әвәләү/ кисеп- ябыштыру)
Сишәмбе	9.00 - 9.15 11.05 - 11.20	Танып белү (ФЭМП) Физкультура (саф һавада)
Чәршәмбе	9.00 - 9.15 9.25 - 9.40	Физкультура Танып белү (Әйләнә-тирә б-н таныштыру)
Пәнҗешәмбе	8.50-9.05 9.15 -9.30	Физкультура Коммуникация (Сөйләм үстерү)
Җомга	9.10 - 9.25. 9.35 - 9.50	Музыка Иҗат (Рәсем)

-ЭТЭ (эксперименталь тикшеренү эшчәнлеге)\ конструкцияләү;
- ана теле (атнага 2 тапкыр 15әр минут) режим моментларында үткәрелә.

Кушымта 4

3.6. Сәламәтләндерү чаралары
Балаларны балалар бакчасына кабул итү, тәрбия-белем бирү эшчәнлеген оештыру таләпләре. (СанПиН 2.4.3648-20 (28 сентябрьдән 2020 ел)

Балаларны иртән кабул итү тәрбиячеләр яки медицина хезмәткәрләре тарафыннан ата-аналардан баланың сәламәтлеген сораудан башлана. Күрсәткечләр буенча термометрия үткәрелә.

Авыру, авыруга шик тудырган балалар бакчага кабул ителмиләр, көн дәвамында авыручыларны

Авырудан соң һәм бала 5 көннән озаграк (бәйрәм, ял көннәреннән башка) килми торганнан соң балалар бакчасына авыруның диагнозы, авыру дәвамлыгы, йогышлы авырулар белән бәйләнеше булмау турындагы справка булганда гына кабул ителә.

Көн тәртибе балаларның яшь үзенчәлекләреннән чыгып төзелә һәм гармонияле үсешенә булыша. 3-7 яшьлек балаларның иң күп өзлексез уяулык вакытының дәвамлыгы 5,5-6 сәгать. Тәкъдим ителгән көндәлек саф һавада булуның дәвамлыгы 3-4 сәгать. Саф һавада булуның озынлыгы табигать шартларыннан да бәйле. Һава температурасы минус 20 °С түбән, җилнең тизлеге 7 м/с тан югары булганда, саф һавада булу вакытын кыскартырга киңәш ителә.

Саф һавада йөрүне көнгә 2 тапкыр: көннең беренче яртысында һәм көннең икенче яртысында – көндезге йокыдан соң яки балалар өйгә кайтып китәр алдыннан тәкъдим ителә.

Балалар 5 сәгатьтән күбрәк булган мәктәпкәчә яшьтәге балалар оешмасында 3-4 сәгать аерма белән ашау һәм көндезге йокы оештырыла. Балаларның көнлек йокысы 12-12,5 сәгать булырга тиеш, шуның 2-2,5 сәгате көндезге йокыга бирелә. Йокы алдыннан хәрәкәтле уеннар, чыныктыру чаралары үткәрү тыела. Балалар йоклаганда алар янында тәрбияче (яки аның ярдәмчесе) булу мәҗбүри.

Көн тәртибендә 3-7 яшьлек балаларга мөстәкыйль эшчәнлек (уеннар, шәхси гигиена, уку эшчәнлегенә әзерләнү) өчен кимендә 3-4 сәгать вакыт бирелергә тиеш.

3-4 яшьлек балаларда оешкан белем бирү эшчәнлегенең дәвамлыгы 20 минуттан артмаска тиеш, аларны уен мәйданчыгында саф һавада үткәрергә дә мөмкин.

Икенче кечкенәләр төркемендә белем бирү авырлыгының күләме көннең беренче яртысында үткәрелә.Оешкан белем бирү эшчәнлегенең уртасында физкульминутлар үткәрелә, эшчәнлекләр арасында 10 минуттан да ким булмаган тәнәфесләр ясала.

Балалар бакчасында режим вакытларын үткәргәндә түбәндәге таләпләр саклана:

- балаларның организмнарын тулысынча һәм вакытында ял иттерү;
- тулысынча гигиена таләпләрен үтәү, тәннәрнең, киемнең, урын-җирнең чисталыгын булдыру;
- кочләреннән килгәнчә балаларны режим вакытларына тарту, мөстәкыйльлек һәм активлык өчен мактау;
- культура гигиена күнекмәләрен формалаштыру;
- режим процессларын үтәү барышында эмоциональ аралашуы;
- балаларның шәхси сәләтен, таләпчәнлеген исәпкә алу;
- тәрбиясенең балалар белән тыныч һәм ягымлы сөйләме, балага сак мөнәсәбәт;
- балаларның аппетиты һәм йокысы аларның нерв системасыннан бәйле булганлыктан, озак көтүне булдырмау.

ЙОКЫДАН УЯНУ ГИМНАСТИКАСЫ
Комплекслы-тематик план

Ай	Гимнастика
сентябрь	«Уяну» Йокы качты тәрәзәдән, йөгерде юллардан, Ә без синен белән уяндык, уяндык та елмайдык (киерелү) Башта күзләрнен берсен ачтык, аннары икенчесен,

	Кулларны күтәреп төшердек, велосипед әйләндердек. Уңга-сулга борылдык, аннары сикереп тордык.
октябрь	«Хәерле иртә» Хәерле иртә, күзләр. Сез уяндыгызмы?(күзләргә массаж. Бармаклар белән бинокль ясап, як-якка карыйлар) Хәерле иртә, колаклар. Сез уяндыгызмы?(колакларга массаж. Учны колакларга куялар (“Чебурашка”), як-якны тыңлыйлар) Хәерле иртә, куллар. Сез уяндыгызмы?(кулларның башта берсенә, аннан икенчесенә массаж. “Пропеллер” күнегүе) Хәерле иртә, аяклар. Сез уяндыгызмы?(аякларның башта берсенә, аннан икенчесенә массаж. “Велосипед” күнегүе) Хәерле иртә, кояш. Мин уяндым!(кулларны сузып киерелү)
ноябрь	Әйдәгез, бергәләп басабыз, Кулларны ян – якка сузабыз. Аннары бөгеләбез,бергәләп тураябыз. Кулларны күтәрәбез, Кояшка сәләм юллыйбыз. Кулларны качырабыз, Аннары аларны бергәләп эзлибез. Уңга карыйк, Сулга борылыйк. Утырабыз, торабыз. Үкчәгә дә басыбыз, Аяк очларына басып, Кояшка үреләбез.
декабрь	«Без шулай итәбез» Без йоклап тордык, бераз уйнарга булдык. Башны иябез алга, уңга, сулга борабыз, Аннан карап торабыз. Иң өсләрен сикертәбез, кулларны биетәбез. Бер алга, бер артка сузып, Күңелле ял итәбез. Аннары без чүгәлибез, тезләрне кочаклыйбыз. Башны алга яшереп, без ападан качабыз.
январь	«Пескәй » 1. “Пескәй уяна”. Ятып, бергә уң аякны һәм сул кулны күтәрәләр, төшерәләр. Аннан сул аякны һәм уң кулны күтәрәләр, төшерәләр. Аннан 2 кулны һәм 2 аякны бергә күтәрәләр, төшерәләр. 4-5 тапкыр кабатларга. 2. «Пескәй сөенә». Үрмәләү позасына керергә. Башны күтәрергә, умыртка сөяген бөгәргә. Тирән сулыш алырга. 4-5 тапкыр кабатларга. 3.«Пескәй ачулана ». Үрмәләү позасына керергә. Иякне күкрәккә тидерергә, арканы бөгәргә. Тирән сулыш алырга. 4-5 тапкыр кабатларга. 4. “Пескәй сузыла” Сузылу күнегүе. 5. “Пескәй сикерә” Сикерү.
февраль	“Чәчәк” Чәчәк йоклый, Чәчәк уяна. (киерелү күнегүләре) Иртәнге кояшка Ул бик куана. (урында сикерү) Кояшка сузыла (аяк очларына басып, сузылалар) Кояшка үрелә (аяк очларына басып, сузылалар) Күбәләк дустына (кулларны канатлар каккан кебек җилпиләр) Сәлам өләшә (сәлам бирәләр)

март	Без уяндык, (киерелү күнегүләре) Күзләрне ачтык, (күзләрен ачалар) Аякларны суздык (аякларын сузып, селкетәләр) Аларны да уяттык! Ян –якка борылып (басып, ян –якка борылалар) Кояшка без карадык. (аяк очларына басып, сузылалар) Якты көнгә сокланып, Матур итеп елмайдык. (ян – якка борылып, елмаялар) Сикереп тә алдык (сикерү күнегүләре) Йөгердек тә (урында йөгерү) Хәзер инде без Уйнарга бергә әзер! (үз-үзеңне кочу)
апрель	Аякларың тыпырдат (аякларны тыпырдаталар) Кулларыңны чәбәклә.(кулларны чәбәклиләр) Бер монда, бер монда, Кыен эш түгел бер дә. (ян-якка борылып кулларны чәбәклиләр) Башың аска иеп ал, (башларын бер иеп, бер күтәрәләр) Кулларыңны болгап ал. (йөзү күнегүләре) Бер монда, бер монда, Кулларыңны болгап ал.(ян- якка борылып, йөзү күнегүләре эшлиләр) Бу дустың белән күреш, (уңга борылып, сәләм юллыйлар, елмаялар) Бу дустың белән күреш.(сулга борылып, сәләм юллыйлар, елмаялар) Йә иптәш, йә, әйлән, (урында сикереп, әйләнәләр) Бик кыен түгел бу эш.
май	Нәниләр бара тигез юл буйлап. (урында атлыйлар) Тигез юл буйлап, ашыкмый атлап. (урында атлыйлар) Зур-зур ташларны Сикереп үтәләр. (урында сикерәләр) Уңга да баралар, сулга да баралар, (уңга – сулга борылу күнегүләре) Су аша йөзеп, (йөзү күнегүләре) ярга чыгалар. (сулыш алу күнегәләре)

Кушымта 5

Милли – җирле компонент (ЭРС һәм УМК)

Аңлатма язуы

Тәрбияләү һәм белем бирү бурычлары:

Туган йортка, балалар бакчасына, туган илгә мәхәббәт тәрбияләү. Туган шәһәрнең күренекле урыннары белән таныштыру.

Татар халкының мәдәниятенә, гореф–гадәтенә кызыксыну уяту. Декоратив-кулланма сәнгате белән таныштыру.

Рус халкының мәдәниятенә, гореф –гадәтенә кызыксыну уяту. Декоратив-кулланма сәнгате белән таныштыру.

Үткән буын иҗат иткән барлык әйберләргә ихтирам тәрбияләү.

№	Белем өлкәсе	Бүлекләр	Бурычлар
1	Физик үсеш	Сәламәтлек	Хәрәкәткә, бергә уйналучы татар халык һәм рус хәрәкәтле уеннарына кызыксынучанлык тәрбияләү. Балада уңай сыйфатлар, татар һәм рус халкының сулыш гимнастикасын, физминуткаларын, күнегүләрен куллана алу күнекмәләрен формалаштыру.
2		Физик культура	Татар һәм рус халкының хәрәкәтле уеннары белән танышу, халык уеннарына кызыксынучанлык уяту. Балаларның иҗади фикерләүләрен. Физик сыйфатларын: тизлек, осталык, чыдамлыкларын үстерү, хәрәкәт күнекмәләрен камилләштерү.
3	Социаль - коммуникатив үсеш	Социальләштерү	Татарстан республикасы һәм Рәсәй турында беренче күзаллауларын формалаштыру.. Зурларга һәм яшьтәшләренә әдәпле эшдәшү, үзләрен алар белән тотнаклы тоту сыйфатларын тәрбияләү. Дуслык, дөреслек, кешелеклелек, гаделлелек тәрбияләү.
4		Хезмәт	Үз-үзеңә үзлегеңнән һәм сыйфатлы хезмәт күрсәтүне булдыру (зурлардан башка киенү, чишенү, киемнәрне төреп – элеп кую), төркемдә һәм балалар бакчасы җирлегендә тәртиптә тоту күнекмәләрен үстерү. Үз шәһәрнең язучылары һәм шагыйрьләре әсәрләрендә чагылган кешеләргә файда китерүче хезмәт төрләре турында күзаллауларын формалаштыру. Үзлегеннән хезмәт итәргә һәм зурлар эшендә катнашу теләгә белдергәнне бүләкләү һәм ныгыту.
5		Куркынычсызлык	Хәвефле ситуацияләрдән чыгу юллары, беренче ярдәм күрсәтү алымнары белән таныштыру. Табигатьтәге хәвефле ситуацияләр (зараралы үсемлекләр һәм гөмбәләр) турында белемнәрен формалаштыру.Туган шәһәр урамнарында юл йөрү кагыйдәләрен ныгыту.
6	Сөйләм үсеше	Матур әдәбият уку	Татар һәм рус фольклоры, туган шәһәр язучылары һәм шагыйрьләренең якты иллюстрацияле китаплары белән таныштыру. Әсәрләрне эмоциональ кабул итүне булдыру. Геройларның характерын аңлый белү күнекмәләре формалаштыру.
7		Сөйләм телен үстерү	Балалар бакчасындагы националь культура тирәлеге аша туган телне һәм икенче телне өйрәнү күнекмәләре

			формалаштыру. Зурлар һәм яшьтәшләре белән сөйләшү теләге уяту.
8	Танып белү үсеше	Танып белү	Туган якның күренекле урыннары, туган чкның үсемлекләре, хайваннары белән таныштыру. Татар һәм рус халкының мирасына кызыксынучанлык уяту.
9	Иҗади – эстетик үсеше	Җыр	Халык уен кораллары: гармун, балалайка белән таныштыру. Татар халкының кайбер бию күнегүләрен башкарырга өйрәтү.
10		Иҗади –сәнгать	Татар халкының декоратив – кулланма сәнгатенә кызыксынучанлык уяту, татар орнаменты белән әйберләрне буярга өйрәтү. Иҗади –сәнгатьтә «Яфрак», «Тюльпан», «Кыңгырау чәчәге» орнаменты куллану.

Региональ укыту методик комплектын тормышка ашыру өчен вариатив өлеш

- «Сөенеч-Радость познания» региональная программа дошкольного образования. Төбәкнең мәктәпкәчә белем бирү программасы / Р.К. Шаехова - Казань, РИЦ, 2016;
- «Туган телдә сөйләшәбез». Методик кулланма. 3-4 яшь / ХәзрәтоваФ.В., Шәрәфетдинова З.Г., Хәбибуллина И.Җ. - Казан, ИТҮ, 2013;
- Аудиоматериаллар комплекты (җырлар, бию көйләре);
- «Балачак аланы». Балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм эти-әниләр өчен хрестоматия. /Төз. К.В. Закирова – Казань, Школа РИЦ, 2011.